

De Bevrijding van Nederland - Uit de dagboeken van Willem de Clerq

WILLEM DE CLERCQ (Amsterdam, 15 januari 1795 - aldaar, 4 februari 1844) was secretaris (1824-1831) en later directeur (vanaf 1831) van de in 1824 opgerichte Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM), de voorganger in rechte lijn van de Algemene Bank Nederland. Daarnaast is hij bekend als dichter en als voorman van het protestantse Réveil in Nederland. Reeds in 1801 begon hij aantekeningen te maken die resulteren in een dagboek van 36.000 bladzijden dichtbeschreven papier. De dagboeken zijn geschreven in het Nederlands, Duits, Engels, Frans en Italiaans. Een aantal verhalen betreffende de periode november 1813 tot augustus 1815 zijn hieronder uitgeschreven.

Portret van Willem de Clerq; ets van Henricus Wilhelmus Couwenberg (1814-1845).

Alle dagboeken zijn gedigitaliseerd en kunt u hier vinden:

<http://www.historici.nl/retroboeken/declercq/#page=0&size=800&accessor=toc&source=1>

NB: Bij deze transcriptie is de originele spelling aangehouden. Enkele gedeeltes zijn vertaald naar het Nederlands. In verband met de leesbaarheid zijn leestekens en hoofdletters toegevoegd, evenals (geschatte) data waar deze ontbraken; onderstrepingen zijn van Willem de Clerq zelf. De data zijn als titel **vet** weergegeven. Haken [...] geven aan dat hier een gedeelte ontbreekt.

Pagina 2:

De befaamde proclamatie "Oranje Boven! Holland is vry" van 17 november 1813.

Oranje Boven !

Holland is vry.

De Bondgenooten trekken op Utrecht.

De Engelschen worden geroepen.

De Franschen vlugten aan alle kanten.

De zee is open.

De koophandel herleeft.

Alle partijschap heeft opgehouden,

Al het geledene is vergeeten

En vergeeven.

Alle de aanzienlijken komen in de regeering.

De regeering roept den Prins uit

Tot Hooge Overheid.

Wij voegen ons bij de bondgenooten

En dwingen den vijand tot vrede.

Het volk krijgt een vrolyken dag

Op gemeene kosten.

Zonder plundering noch mishandeling.

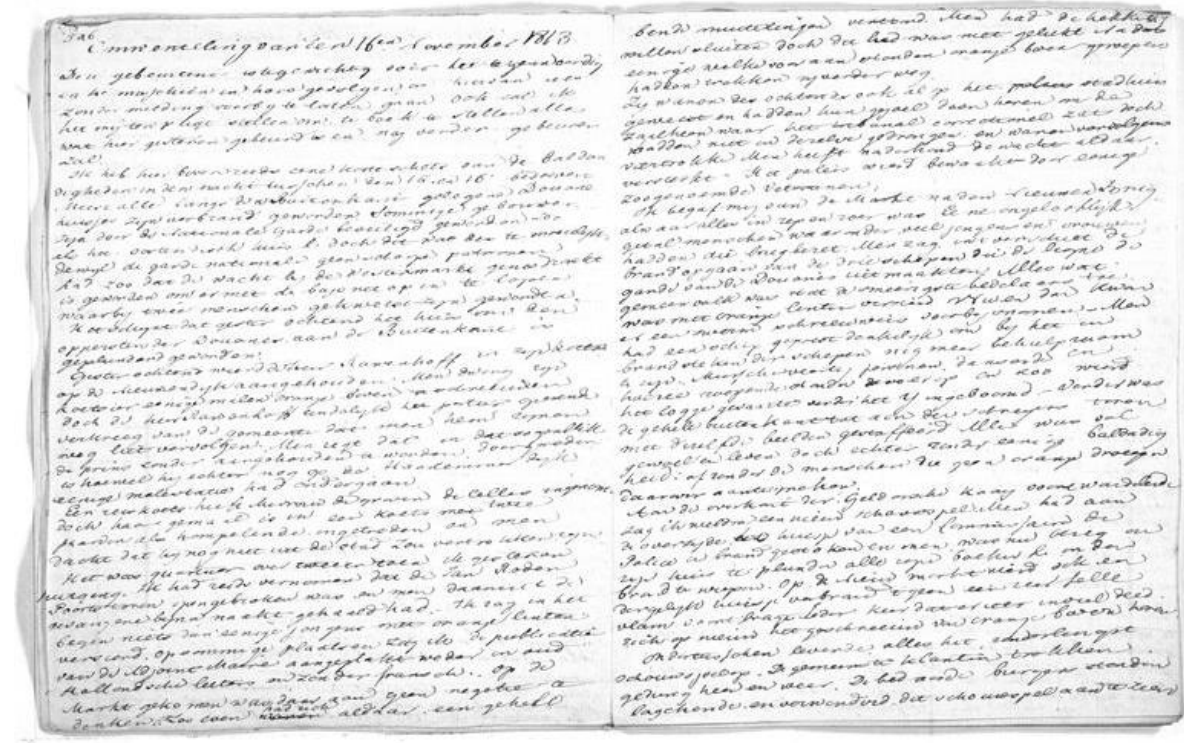
Elk dankt GOD.

De oude tijden komen wederom.

Oranje Boven !

1813

[Deel III, pagina's 262 t/m 331]

Pagina's 262 en 263 van het dagboek over 1813

"Omwenteling van den 16en November 1813

Deze gebeurtenis is te gewichtig voor het tegenwoordig en [...] misschien in hare gevolgen, om hiervan iets zonder melding voorbij te laten gaan. Ook zal ik het mij ten pligt stellen om te boek te stellen alles wat hier gisteren gebeurd is en nog verder gebeuren zal.

Ik heb hier boven reeds eene korte schets van de baldadigheden in den nacht tusschen den 15. en 16. bedreven. Meest alle langs den Buitenkant gelegene Douane huisjes zijn verbrand geworden. Sommige gebouwen zijn door de Nationale Garde beveiligd geworden zoo als het Oostindisch huis etc. doch dit was des te moeilijker dewijl de Garde Nationale geen scherpe patronen had zoo dat de wacht bij de Westermarkt genoodzaakt is geworden om er met de bajonet op in te lopen waarbij twee menschen gekwetst zijn geworden. Het schijnt dat gister ochtend het huis van den oppersten der Douanes aan de Buitenkant is geplunderd geworden. [...]

Het was quartier over tweeen toen ik gisteren uitging. Ik had reeds vernomen dat de Jan Roden Poortstoren opengebroken was en men daaruit de gevangene bijna naakt gehaald had. Ik zag in het begin niets dan eenige jongens met oranje linten versierd. Op sommige plaatsen zag ik de publicatie van de Adjoint-Maire aangeplakt weder in oud Hollandsche letters en zonder Fransch. Op de Markt gekomen was daar aan geen negotie te denken. Zoo even had zich aldaar een gehele bende muitelingen vertoond. Men had de hekken willen sluiten doch dit had was niet gelukt. Nadat eenige welke vooraan stonden 'oranje boven' geroepen hadden trokken zij verder weg. Zij waren des ochtends ook al op het stadhuis

geweest en hadden hun gejoel doen horen om de zaal heen waar het *tribunal correctionnel* zat doch hadden niet in dezelve gedrongen en waren vervolgens vertrokken. Men heeft naderhand de wacht aldaar versterkt. Het paleis wierd bewaakt door eenige zoogenoemde veteranen.

Ik begaf mij van de Markt na den Nieuwen Brug alwaar alles in rep en roer was. Eene ongelooflijk getal menschen waaronder veel jongens en vrouwen hadden die brug bezet. Men zag in 't verschiep de brand opgaan van de drie schepen die de ligne de garde van de Douanes uitmaakten. Alles wat gemeen volk was tot de smeestigste bedelaars toe was met Oranje linten versierd. Nu en dan kwam er een zwerm schreeuwers voorbij snorren. Men had een schip geprest denkkelijk om bij het in brand steken der schepen nog meer behulpzaam te zijn. Misschien veertig personen dansende en hoezee roepende stonden erop en zoo wierd het logge gevaarte verder het IJ ingeboomd. Verder was de gehele buitenkant tot aan den schreijerstoren met dezelfde beelden gestoffeerd. Alles was vol gewoel en leven doch echter zonder eenige baldadigheid: of zonder de menschen die geen oranje droegen daarover aantespreken.

Aan de overkant der Geldersche kaay voortwandellende zag ik weldra een nieuw schouwspel. Men had aan de overzijde het huisje van een Commissaire de Police in brand gestoken en men was nu bezig om zijn huis te plunderen alle zijn boeken etc. in den brand te werpen. Op de Nieuwmarkt wierd ook een dergelijk huisje verbrand 't geen een zeer felle vlam voortbracht. Ieder keer dat er iets inviel deed zich opnieuw het geschreeuw van Oranje boven horen.

Ondertusschen leverde alles het zonderlingst schouwspel op. De gemeenste klanten trokken gedurig heen en weer. De bedaarde burgers stonden lagchende en verwonderd dit schouwspel aan te zien. Men hoorde niets dan het geschreeuw van "Koop oranje lint! Koop Oranje kwasten, een stuivertje maar!" Alle menschen stonden op hunne stoepen. Ieder die uithangborden had waar slechts Fransche woorden op stonden haaste zich dezelve intenemen of die woorden uitte schrappen. In de Halsteeg, Kalverstraat [en op de] Dam was alles erg rustig maar toen ik aan het Rokin kwam was daar alles wederom in beweging. Het krioelde van menschen. Men was bezig om het huisje bij de commissaire de police aldaar daar het te dicht bij de huizen scheen te staan om af te branden met koevoeten om ver te werpen. Overal paradeerden Garde Nationales doch zonder de arenden op hunne kasketten. Ik zag in het Damrak de débris van borden ter eere des keizers nevens zijne geheiligde naam zwemmen. Aan de oude Turfmarkt bij de huizen der politie was wel eenige attroupement doch er waren echter nog geene gewelddadigheden voorgevallen. [...]

Voorts moet er bij de colveniersburgwal omstreeks vijf uur ook een voorval plaats gehad te hebben dat ook schieten en kwetsen en vluchten ten gevolge heeft gehad. Om vijf uren wierd bij Ds. Koopmans waar ik mij toen bevond aangekondigd dat ieder zoo veel mogelijk voor het behoud der publieke rust moest zorgen. Toen (was de brand bij den toren uitgeblusht de alarmknop zweeg en ik zag aldaar geen beweging meer. Ik ontmoette vervolgens een patrouille van 8 à 9 jongelieden van notablen die in een ieder wijk een soort van corps te paard opgerigt hebben om de rust te bewaren. Zij zijn alleen met een sabel gewapend en men zegt dat zij oranje sjerpen om hebben doch dat zou ik niet kunnen verzekeren. Deze hebben op de Buitenkant en elders het volk bijeen geroepen hen de bovengemelde publicaties voorgelezen en hen tot stilte vermaand en vervolgens ook Oranje geroepen. Om 6 uur hoorde men nog hier en daar gejoel. Op de Leliesluis houdt mij iemand in een kraag gewikkeld staande: "Mijnheer. Een woord. Indien gij het welvaren van Amsterdam behartigt begeeft u dan over een quartier of een half uur op de Westermarkt om het plunderen te

beletten". Te half zeven zag ik op twee plaatsen de lucht rood van brand. Het eene scheen voorttespruiten uit den brand van het huisje van den Commissaire de Police op de oude Turfmarkt.

Zoo als ik nu nog verneem moet gisteren avond de oude turfmarkt een verschrikkelijk schouwspel opgeleverd hebben. De huizen van de Policie zijn op eene verschrikkelijke wijze geplunderd geworden als ook die van de commissaire de Police uit wiens huis een grote menigte kostbare meubels in de vlammen geworpen zijn. De Garde Nationale is er vervolgens op ingedrongen, men heeft geschoten er zijn menschen gevallen. De burgers hebben de Garde Nationale met steenen gesmeten waarvan sommigen ook gekwetst zijn geworden. Men heeft toen eraan gedacht om tog een bestuur vast te stellen en J. van Brienens de Graaf chef der Nationale Garde heeft uit naam der schutterij bekend gemaakt dat er een commissie van 24 personen is benoemd geworden om de stad te regeeren. Deze publicatie is door de hr. Elias (zoo ik geloof) bij fakkellicht tusschen twee reien van Nationale Gardes bekend gemaakt.

Te 10 uur was in de buurt alles rustig behalven de een of ander bezopen vent die 'Oranje boven' riep. Men verhaalt dat aan het huis van den Prefect ook geplunderd is.

Woensdag 17 november 1813

Alles schijnt deze nacht rustig afgelopen te zijn. De muitelingen zijn gisteren ook na 't Rasphuis toegetrokken om daar de gevangenen die er in groten getale waren te bevrijden doch door het los geven van eenigen is de zaak gered geworden. [...]

Onze kranten behelzen de twee publicaties van gisteren zijn zonder Fransche vertaling met het wapen van Amsterdam zonder de kroon en de leeuwen en verder is de Amsterdamsche Courant weder op den ouden leest geschoeid.

Drie kerels met oranje verciert zijn hier komen vragen om eene kleinigheid ter eere van den Oranje Prins.

Vervolg

Deze dag en in het geheel de situatie van onze stad is zeer verre van aangenaam te zijn. Men is nog in zulk eenen staat van onzekerheid dat men niet weet wat men doen of laten wat men hopen of vrezen moet. Deze verhaalt u dat de Pruissen reeds te Utrecht anderen dat zij nog niet eens te Harderwijk en te Deventer zijn. Het is nog verre van geheel stil te zijn. Het volk heeft twee schepen met regietabak geplunderd en bij een Barak op de Lauriergracht eenige baldadigheid gedaan. Iemand van Haarlem gekomen verhaalt dat men daar de Engelschen van Zandvoort verwacht terwijl de Amsterdammers hier aan de driehonderd roe ook op de Engelschen wachten. Het geen echter het ergste is, is dat men verzekert dat er weder Fransche troupes zullen intrekken. Een vriend van mij zeide iemand gesproken te hebben die verhaald had dat hij tusschen Naarden en Muiden tweehonderd hier naar toe marcheerende Veteranen voorbij gereden was. Anderen zeggen dat er 1400 Franschen te Utrecht lagen en er schuiten gereed lagen om hen herwaards te transporteren. Dit alles veroorzaakt algemene neerslagtigheid en zwaarmoedigheid hierbij voegt zich een allersomberste Novemberdag eene zeer koude wind met gedurige regen en hagel vergezeld en men kan zich in dergelijke omstandigheden gemakkelijk verbeelden dat ons lot zeer verre is van aangenaam te zijn.

De plaatsen waarop het meest geplunderd is geworden schijnen geweest te zijn bij Jones, op het Rokin en oude Turfmarkt en op de buitenkant bij Neau, schoonzoon van den directeur des Douanes de la Jonqueaire, alwaar men alle kostbare tafels, spiegels, schilderijen in de vlammen heeft geworpen.

Het is niet te ontkennen dat inde[r]daad de fatsoenlijke lieden zich in deze omstandigheden zeer knap gedragen hebben. Verscheidene jongelieden van de eerste families zijn onder de wacht te paard. Ieder die eigen paarden had heeft een paard en een man moeten geven. Deze zijn druk aan 't werk geweest. Hunne cavalcade die men gedurig ziet rondrijden levert een zonderling schouwspel op. Verder heeft ieder wijk een bijzonder stelsel van Defensie aangenomen. In een wijk hebben 60 à 70 menschen zich in pelotons verdeeld om door bedaard aanspreken de gemeente tot rust te brengen, 't geen hun ook redelijk wel gelukt is. In eene andere wijk waarin zich onder anderen de Heer La Maison bevindt en die een gedeelte der Jordaan beslaat hebben eenige fatsoenlijke lieden ter getale van twee à driehonderd op verschillende wijze post gevat om de rust te bewaren een kamer aldaar gehuurd hebbende alwaar zij van tijd een adem gingen scheppen.

Het dragen van Oranje was heden veel algemener nog als gisteren. Reeds eenige menschen die deze kleur niet droegen zijn eenigzints gemolesteerd geworden. Kinderen en Bedelaars droegen dezelve alle gelijk. Ook sommige zeer fatsoenlijke lieden aan Korenmarkt en Beurs. Zeer veel menschen dragen een oranje lint op hun rok om in geval van nood hetzelfde door de opening hunner jassen terstond te kunnen vertonen. [...]

17 November

*De deugd der eeuw moog zonder godsdienst blinken
De godsdienst voert de ware deugd in 't hart
Die zal voor elken windvlaag zinken
Dees bloeit het schoonst in nood en smart.*

In het benarren der omstandigheden, de weifelarij der twijfelmoedigheid en het oproer kraaien van een opgeruid volk gelukte het mij egter nog om de vereischte personen tot mijne aanneming voor den doop van Christus op gisteren te verzamelen. Dom. Koopmans, W. van Heukelom en P. Bosch vergaderden ten onzent en na dat ik mijne belijdenis voorgelezen had betuigden zij daar zeer wel over tevrede te zijn en Koopmans eindigde deze plegtigheid met een zeer hartelijke aanspraak. Groot was heden de *rumor in casa* of de plegtigheid doorgang zou hebben ja of neen bij de tegenwoordige onlusten. Veel was er voor en veel was er tegen dit uitstel te zeggen en deze onzekerheden droegen nog bij tot het vermeerderen der onaangenaamheden van dezen dag.

[18 november]

Alles scheen dezen dag een rustiger aanzien aangenomen te hebben. Deze nacht is alles zeer stil geweest. In alle wijken is gepatrouilleerd geworden. Iets dat dezen morgen eenigszints de rust scheen te storen was het volgende. Een Fransch kapitein met Hollandsche matrozen herwaarts varende wierden zij onder weg eenigszints onderrigt van de voorgevallen omwenteling en de kapitein werd verwittigd dat men in Amsterdam alle Franschen den hals brak. Hierop woedend geworden en door 't muitend scheepsvolk omringd wilde hij het kruid in brand steken en alzoo met zijn volk te gelijk vergaan. Hij werd overweldigd en is gevangen herwaarts gebragt. [...]

Gister kwam hier berigt dat een schip met douaniers zich herwaards wendde opdat de douaniers hier aan land zouden kunnen stappen en zich verder redden. Doch de regering vreemde dat deze menschen door het volk aangevallen zouden worden en men aldus daarvan grote onaangenaamheden zouden hebben zonden Scheune Langhorst en Ludeker daarop af die in een schuit derwaards roeiden en het opperhoofd onder de oogen bragten dat hij door deze handelwijs zich zelve ongelukkig zoude maken nevens vele anderen en de welsprekendheid van Langhorst haalde hem eindelijk over om ogenblikkelijk den steven te wenden en direct op Naarden aftebaren.

[...] In Den Haag is de oranje vlag uitgestoken en de Graaf van Limburg Styrum heeft aldaar ene proclamatie gedaan uit naam des Prinsen van Oranje welke ook hier publiek gemaakt is en strekkende is om de gemoederen overal tot bedare te brengen.

De Cosakken zijn te Almelo en gedragen zich aldaar zeer wel.

Hoewel alles deze nacht vrij rustig geweest is zijn er egter nog eenige plundersaars aan het huis van Van Holy geweest en men heeft in een dievenkroeg met behulp der schutterij eenige lieden gearresteerd. Er zijn op verschillende plaatsen reeds muitelingen gearresteerd. Ik ben vanochtend op de oude Turfmarkt en het Rokin bij de geplunderde huizen geweest die het allerakligst gezicht opleveren. Sommige zijn van buiten verbrand door de rook der huisjes die voor de deuren aangestoken waren. De ramen, roeden, alles is gebroken. Men ziet nu overal wachten terwijl de uitgeplunderde ramen met planken toegeslagen worden en men de overblijfsels van den brand opruimt.

Alle kentekenen van het geen Fransch was verdwijnen meer en meer. Reeds Dingsdag heeft het volk met geweld het opschrift van Place Napoléon weggehaald. De telegraaf aan de Weesperpoort is afgebroken geworden. De Fransche borden zijn bijna alle verdwenen. De affiches wegens de brieven aan 't postkantoor en de opschriften der verschillende bureaux zijn overgeplakt geworden. In alle modewinkels bijna ziet men oranje linten hangen en verkopen. Het dragen van die kleur wordt steeds meer en meer algemeener. [...]

Vrijdag 19 Nov. 1813

Gisteren te huis komende vond ik twee wijkcommissarissen die bij de ongesteldheid van papa mij verzogten om dien nacht de post van waker op mij te neemen. Omstreeks negen uur begaf ik mij nevens de heer Sluiter met een hartsvanger gewapend die hem weleer in zijne Oostzeesche reis gediend had de twee heeren Joosting en de Heer Snoek met een steek en cocarde geequieerd naar het huis van den Heer van Holy alwaar wij nog veel heren vinden als de heeren Nijhof, Van der Schaaf, Bartelink, Brak, Gildemeester. etc. Wij verdeelden ons in twee patrouilles van negen man ieder. Wij deden drie reizen, meest alle met sabels van de zeeprefect geleend gewapend; onze wijk was een gedeelte van de Prinsen en Keizers gracht, de Anjeliers straat, Gracht etc. doch de tweede keer strekten wij onze courses nog veel verder tot aan het Bikkers Eiland uit hetwelk wij geheel doormarcheerden zonder ergens de minste sporen van onraad te ontdekken, in het tegendeel zagen wij bijna geen sterveling op de been behalven wanneer wij nu en dan tegen de eene of andere patrouille 't zij te voet zij te paard aanstuitten. Onze medgezellen waren gedurende onze afwezigheid bezig geweest met het arresteren van een dronken man die eenig geweld gemaakt had.

De heer Holy te kennen gegeven hebbende dat hij van onze diensten voldaan was namen wij een grote tour met een patrouille van 18 man. De meeste oordeelden egter dat het niet van

onzen pligt was nu onzen post te begeven. Toen wij bij de Heerestraat kwamen deserteerde een gedeelte van 't gezelschap en de compagnie bleef slechts uit negen man bestaan.

De Heer Snoek een blijk van lafhartigheid gegeven hebbende bij het passeren der wacht op de Westermarkt wierd de heer Brak in zijn plaats tot commandant aangesteld. In een kroeg alwaar een kapitein van een corps was ons bevindende, bragt het bericht van een kolenwerker dat er brand zou zijn ons weder in beweging. Nu wilden wij niet scheiden. Wij ontmoetten verscheidene patrouilles doch niets dat na brand geleet. Hierop trokken wij over den Dam na de Nes alwaar wij een wacht ontmoeten die in de Brakke Grond haar residentie hield. Wij wierden zeer heusch ontfangen bij deze wacht die zeer goed van wapenen en levensmiddelen voorzien was. Wanneer wij een post passeerden, dan riep men: "Werda. Patrouille. Korporal heraus". De chef avanceerde en zeide den corporaal het woord dat gisteren 'Hoop en Verwachting' was. Dan was het: "Voorwards March". De wachten presenteerden hunne geweeren en wij trokken onze sabels. Van de Nes marcheerden wij over de oude Turfmarkt en na de Halvemaansteeg na de Hoofdwacht op de Botermarkt alwaar wij vernamen dat de dronkaard door ons corps in verzekering genomen aldaar reeds evangelijk was aangebragt. Van Hier de Reguliersgracht, Keizersgracht, Vijzelstraat tot aan de Munt. Alhier begon bij 't doormarcheren der Kalverstraat de eetlust der troupen te ontwaken. Men trad in een koffyhuys alwaar zich eene aanzienlijke wacht meest alle met geweeren gewapend onder het bevel van den Heer de Groot bevond. Hier leiden wij aan en gebruikten met algemeene goedkeuring eenige beafsteek en vocht van Bacchus waarna wij besloten weder tot onze wijk te keeren op een roemrijke wijze te eindigen. Wij spoedden ons dan weder derwaards heen spraken een burgerman aan die wij echter na gedaan onderzoek zijnen weg lieten vervolgen lieten de wacht aan de Zaagmolenpoort uitkomen van dewelke wij weinig nieuws vernamen gingen nogmaals om half zes het huis van den heer Van Holy voorbij doorkruisten den gehelen wijk nogmaals en eindigden onze tour met een bezoek aan de kroeg aan de hoek der Leliegracht. Het was zes uur toen wij des ochtends van onze onderneming terug kwamen. [...]

Zaterdag 20 November 1813

[...] Gisteren is de omwenteling te Haarlem volbragt. Men heeft aldaar de regeering veranderd en eenige troupen die zich in deze stad bevonden zijn naar den Helder getrokken. Brieven uit Utrecht melden dat aldaar Molitor nog bevelhebber was en de Franschen aldaar nog het bewind voerden. Elk die oranje linten droeg of verkogt wierd terstond opgepakt. Men zeide vandaag dat de geallieerden in Groningen en Leeuwarden waren. Men vreesde zeer dat Molitor nu nog eenen aanslag op Amsterdam voor zoude hebben, zeide dat de Nat. Garde bevel had om bij de verschijning van vreemde troepen de poorten te sluiten en de bruggen op te halen en zag het ergste naderen. De gebeurtenissen die hier in de laatste week voorgevallen zijn kunnen wezentlijk met recht de naam van omwenteling dragen. Alles wat Fransch was is verdwenen en reeds de volgende dag waren alle Fransche opschriften hunne loterijen vertalingen van uithangborden zelfs affiches van Pensions Françaises overal weggenomen. Het Amsterdamsche wapen met de leeuwen praalt weder in het hoofd der Amsterdamsche courant in 't kort wij zouden het einde onzer onderdrukking zien indien slegts de Fransche wapenen wat meer agter uitgetrokken waren.

Men verhaalt dat de Garde Nat. van Antwerpen na Breda getrokken zijn en dat er een opstand in Brussel is. Er scheen vandaag tog iets aan de hand te zijn. De wacht van veteranen voor het paleis was verdubbeld. De schout Papegay is nevens Holtrop weder aangesteld. De eerste die incognito bij de plunderingen tegenwoordig was geweest heeft groot nut aangebragt in het gevangen nemen der belhamels.

UIT NAAM VAN ZYNE HOOGHEID
DEN HEERE
PRINCE VAN ORANJE,
LEOPOLD, GRAAF VAN LIMBURG
STIRUM,
GOVERNEUR VAN DEN HAAG.

Alzo de gezegende Herstelling van zaaken met vaste schreden nadert, zo geef ik kennis aan alle de Ingezetenen van *den Haag*, dat hunne wenschen binnen kort bekroond zullen worden, en dat aanstonds een Provisioneele Regeering zal optreden, om in alles te voorzien tot dat ZYNE HOOGHEID zig in eigen Perfoon onder ons vertoonen zal.

Inmiddels roep ik op, alle goede Burgers om te waaken voor de Rust en Orde; ik beloof aan den geringsten zelfs eenen dag van vreugde en vrolykheid op Stads kosten; maar ik waarschuw elk, die zou willen rooven en plunderen, dat de zwaarste straf op hem zal vallen.

ZEGT HET VOORT.

Oproep van de gouverneur van Den Haag Van Limburg Stirum om "te waaken voor de Rust en Orde",
20 november 1813

Een brief uit Deventer van den 18e meld dat de vijand voor de poort is, doch de commandant gezegd heeft zich tot het uiterste te zullen verdedigen dat de poorten sinds 8 dagen gesloten zijn en de inwoners zich in de droevigste onzekerheid en den felsten angst bevinden.

Een brief van Almelo meldt dat aldaar op den 11e een bataillon cozakken aangekomen is die op de Gravinnenweide werden gebivouacqueerd zijn, dat zij niemand kwaad doen noch aanhouden doch sterk op de Franzosen gebeten zijn dat men hen in overvloed van eeten voorzien heeft dat de vrouwen zelve hen brengen. [...]

Het is niet te ontkennen dat de Franschen ons op eene laaghartige en verraderlijke wijze verlaten hebben daar zij de Garde Soldée zelve medegenomen en ons geen kanonnen en zelfs bijna geen kruid en lood overgelaten hebben. Men zou was dus bijna in de handen der muiters geleverd en welke verschrikkelijke vernieling zoude de woede van dezen niet ten gevolge gehad hebben. Indien Dingsdagavond op het Rokin de gewapende magt niet getriomfeerd had of indien het stelsel van verdediging door de onwilligheid der Nat. Garde vooral onder de Remplaçans 't geen met eenige rede kon overal plaats gehad had, en aldus het gemeen gewapend was geworden dan zou de gehele stad slechts een bloedbad een toneel van helsche vervolging geworden zijn. Er zijn eenige Nat. Gardes gewond of er gesneuveld zijn weet ik niet doch wel dat er een doodelijk gewond is geworden.

Dit corps heeft in 't geheel de manhaftigste gevoelens aan den dag geleid en heeft alle pogingen in 't werk gesteld om de rust te behouden. Niets meer dan pligt was het dat zij door de overige burgers in hun waken in zorgen eenigszints verlicht zijn. De patrouilles des nachts in de wijken blijven nog voortduren wijl men vreest dat indien men nalatig was in het volhouden dezer zorgen het volk opnieuw uit zijne rust mogt gewekt worden. Ik geloof niet dat er Franschen wezentlijk door het volk omgebracht zijn, maar velen zijn er mishandeld of geslagen.

Velen van diegenen welke door het volk uit de verschillende gevangenhuizen losgelaten zijn zijn weder opgepakt daar vele van deze ongelukkigen door de straten rondzwierven geen thuiskomen hadden en misschien hunne gevangenis wel terug wenschten.

[...] Zondag 21.

Zoover ik gisteren onder de hand vernomen heb stonden onze zaken nog even hagchelijk. Te Rotterdam is de regering geheel veranderd. Er zijn twee burgemeesters en verscheiden raden waaronder de sousprefect. De keizer heeft eene ligting van 300.000 man en van fr[?] 38 000 000 uitgeschreven. Onze helden zijn geslaakt. Men zegt dat Molitor bij die gelegenheid zou gezegd hebben: *“C'est non seulement une méprise mais une bêtise ce que les Amsterdammers nous ont fait mais cependant c'est bon. Je viendrai avec trois mille hommes et tout changera de face”*. [“Het is niet alleen een vergissing, maar ook een domheid die de Amsterdammers hebben begaan, nochtans is het goed. Ik zal met 3.000 man komen en alles zal veranderen.”]

Een reiziger uit Den Haag gekomen zeide men daar niets meer wist als hier. Er heerscht de grootste onzekerheid. Men verhaalde gisteren dat er Engelschen voor den wal zouden zijn. De gemoederen zijn slap.

Maandag 22 Nov.

Heden ziet men weder veel opgeruimder tronien dan gisteren en eergisteren. Men ziet nu weder hoop blinken terwijl andersints ons eene vreeslijke onzekerheid benarde. De omwenteling schijnt in ZuidHolland met veel meer kracht dan hier doorgezet te zijn. De Haagsche Courant van gisteren bevat het manifest van Oostenrijk en zegt dat er in den Haag vier werfhuizen in naam des Prinsen van Oranje opgericht zijn. De Nationale Garde heeft den naam van Oranje Garde aangenomen. Men zegt dat een Pruissisch corps in Franschen dienst

onder den naam van Oranje corps tot de Hollanders te Rotterdam zou overgelopen zijn voorts dat de Haagsche Courant van heden verboden zou zijn en de tijding zou bevatten dat de troupes uit Den Haag naar Gorcum zouden opgetrokken zijn om van daar de Franschen te verjagen. Voorts verhaalt men dat er een colonne van 60 000 man geallieerden voor Holland gedestineerd is dat deze te Groningen zijn. Het schijnt waar te zijn dat er een gedeelte Cosakken over den IJssel getrokken zijn en dat er een vrij groot corps voetvolk onder bevel van een Russisch Prins te Zwol binnen getrokken zijn. Zie hier het voornaamste want om alle de praatjes en vertellingen op te zamelen zou een werk zonder einde zijn. [...]

[Dinsdag 23 November 1813]

Op de markt en beurs kriede het weder van nieuwstijdingen waarvan ik onder de naam van nieuws van 't Oosten en nieuws van 't Zuiden een kort verslag zal doen.

Nieuws van 't Oosten. Reeds gisteren wist men hier voor zeker het berigt dat de Cosakken bij Hattem den IJssel overgetrokken waren. De heer Barneveld in Felix had daarvan als ooggetuige een uitgebreid verhaal gedaan. Het schijnen Donsche Cosakken te zijn. Hij heeft veele bijzonderheden verhaald wegens hunne manieren en zeden en ook wegens de schermutselingen die bij het overtrekken van den IJssel tusschen hen en de Franschen plaats gehad hadden waarbij van beiden kanten er eenigen gesneuveld waren. Zij hadden de artilleristen van de burgerij te Zwol met hen doen gaan. De berigten welke men van deze halfwilden hoort stemmen daarin overeen dat zij weigeren in de huizen in te gaan en te inkwartieren maar buiten de steden bij grote vuuren bivouaqueeren waarbij men hen somtijds als zij hunne klederen drogen geheel naakt ziet leggen dat zij zeer veel kragt bezitten, groten trek in stelen hebben, doch onder goede discipline staan en bij zoodanige vergripen onbarmhartig afgerost worden 't geen zij dan ook met de stomste onderwerping verdragen, dat hunne officieren Duitsch of Engelsch spreken.

[...] Men verzekert dat de Cosakken te Apeldoorn, Harderwijk en Nieuwkerk zijn. Men zegt dat de Russen die te Groningen gekomen zijn geen Oranje erkennen en van het land in naam des keizers van Rusland bezit nemen. Van die welke in Gelderland zijn verhaalt men het tegenovergestelde.

Nieuws van 't Zuiden. Het is zeker dat de Hagenaars in 't voortzetten der omwenteling veel overhaaster en spoediger dan wel ons bestuur te werk is gegaan. Er schijnt aldaar een zeer groote geestverrukking te heerschen als ook in Leiden Delft en Rotterdam. Het schijnt dat reeds sinds eenige dagen het bewind van den haag ons bestuur aangepord heeft om zich eindelijk te verklaren. Hier schijnt men in het eerst in 't geheel niet aan zulke geweldige maatregelen gedacht te hebben en zelfs nog in goede verstandhouding met Molitor gebleven te zijn hoewel vele geruchten van eenen aanslag van dezen bevelhebber op Amsterdam gewag maakten. Het is zeker dat reeds een zoo niet twee der legers uit den Haag naar Utrecht en Gorcum opgetrokken zijn dat het getal der vrijwilligers in den Haag zeer groot geweest is.

Het gerucht verzekert dat deze bende in Leyden door nieuwe manschappen versterkt is waaronder honderd studenten onder het commando van Professor Kemper. Het schijnt dat de Franschen na Dort verlaten te hebben daar weder in getrokken zijn en eene contributie uitgeschreven hebben doch dat daarop de Nat. Gardes en vrijwilligers in Rotterdam dit vernomen hebbende derwaards getrokken zijn om de stad te ontzetten. De garde van den Prefect van de Maas heeft hem uitgeleide gedaan en tot het laatste oogenblik hem de

militaire honneurs bewezen, doch heeft zich na zijn vertrek terstond voor den Prins van Oranje verklaard.

Men zegt, dat vijfhonderd man troupen in Franschen dienst, doch meest Pruissen, waren uit Haarlem na den Helder vertrokken, zijnde de weg naar Haarlem en Leiden ingeslagen zijn; overal de Franschen en Gendarmes vervolgende, vervolgens in den Haag aangekomen zijn, en vandaar nu onder de benden dienst genomen hebben die tegen de Franschen zal aangevoerd worden. Men geeft in den Haag aan elk vrijwilliger f 100 handgeld.

Een reiziger uit den Haag heeft verhaald dat er heden te Scheveningen eenige Engelsche schepen met ammunitie waren aangekomen.

Men heeft hier Eene proclamatie uit den Haag waarbij alle Hollanders tot verdediging van hun vaderland worden opgeroepen en ieder die na dit ogenblik de Fransche wetten nog zal gehoorzamen als verraders des Vaderlands aangezien en als zoodanig gestraft zal worden. Te Haarlem is ook de regering veranderd doch alles was heden aldaar rustig. Men had aldaar sterk schieten gehoord. [...]

Deze morgen was alles nog in eene beminnelijke rust. Egter worden alle maatregelen van waakzaamheid nog volgehouden. [...] Aan de beurs verhaalde men dat alhier een verzoekschrift ingeleverd was of zou worden om hier op 't voorbeeld van den Haag werfhuizen voor vrijwilligers op te rigten. Velen onder 't volk schijnen er dan groten lust in te hebben om de Franschen onder de ogen te zien. Het oranje dragen onder fatsoenlijke lieden was heden weder verminderd. Hedenmiddag waren er overal attroupementen en eene zeer grote menigte volks op de been. Er was een deputatie uit Den Haag gekomen in eene koets waaruit Oranje vlaggen hingen. Men sprak van eene proclamatie van den Heer van der Hoop, opperhoofd van ons provisioneel bestuur. Men zeide dat morgen onze ware regering bekend zou gemaakt worden. In het kort: de gemeente was zeer opgewonden. Men verwagte wonderen van den dag van morgen (den 24e). Reeds te voren had men gezegd dat tegen dien tijd het land ontruimd zoude worden. Het zingen van oranje liedjes en van de geliefde deun "Al is ons Prinsje nog zoo klein" waarin men nu om de kracht het hartelijk woordje godome ingevoegd heeft. Men heeft dus van den anderen kant ook weder middelen van verdediging in 't werk gesteld.

De patrouilles zijn weder verdubbeld en de gardes te paard weder opgeroepen. [...]

Woensdag 24e November 1813

[...] Amsterdam. Deze dag die ook in de jaarboeken onzer geschiedenis steeds beroemd zal zijn begon met een vriendelijk aangezicht te tonen want het weder was overheerlijk schoon. Weldra verspreidde zich de tijding dat de Cosakken aangekomen waren. Deze waren inderdaad hedenmorgen aan de poort verschenen. Twee derzelve waren in de stad doorgedrongen ontdekt en naar 't stadhuis gebracht. Zij waren vervolgens teruggekeerd en met een majoor weder in de stad gekomen. Te half een begaf ik mij naar de Markt alwaar het grootste gebrek zoo aan kopers als verkopers heerschte wijl ieder uitgelopen was om de Cosakken te zien. Ieder was vol vreugde en men wenschte elkanderen hartelijk geluk. Ik wandelde naar den Dam en was verwonderd om hier een allergrootste hoeveelheid nieuwsgierigen te zien alle de ramen alle huizen en uitstalletjes zelfs de daken gepropt met menschen en de Nat. Garde in parade voor 't paleis.

Na eenigen tijd werd onder het spelen der klok en het muziek der Garde Nationale de Statenvlag met een oranje lint uit de openingen der toren gestoken en naderhand in top geheessen de deuren der twe[e]de verdieping openden zich Agtien heeren vertoonden zich op den Balcon en lazen aldaar af (volgens sommigen) de benoeming van Krayenhof tot commandant der stad nevens de Haagsche proclamatie "Aan 't Volk van Nederland". Nu ging van alle kanten een groot gejuich op. Alle hoeden wapperden in de lucht en het geschreeuw van Hoezee en oranje boven weergalmde alom. Ik kan het niet ontkennen dat het ophijssen dier zoo geliefde vlag die eens op het schip van de Ruiter waaide mij verrukte toen ik haar weder voor 't eerst op Amstels Capitoel zag golven. Niets evenaarde het genoeg om nu, ontslagen van 't Fransche juk ruimer adem te kunnen halen en de verdelgers van ons vaderland met hun regten naam te kunnen bestempelen daar zij ons als bloedhonden geregeerd en als schelmen verlaten hebben.

Nu wandelde ik verder op en zag in de verte een cosak over de Botermarkt rijden. Hij zat op een klein paard had een blaauw buis aan en droeg een grote lans. In de plantagie was alles opgepropt met menschen. De Muiderpoort was gelijk alle de poorten gesloten voor hen die uitgaan wilden. Buiten dezelve waren de Cosakken gelegert. Ik heb derzelver aantal op 3 à 400 horen schatten. Zij zullen voor de aankomst van geregelde troepen niet in de stad komen.

Kozakken in hun kampement voor Amsterdam.

Het gerugt had zich egter verbreid dat zij in de stad ingehaald zouden worden. Het getal van menschen was ontelbaar. Alles was van Oranje voorzien. De gehele Jodenbuurt scheen zich aldaar te bevinden. Patrouilles gardes te paard reden heen en weder. De Garde Nat. hielden het volk in bedwang. Het getal van vrouwen vooral was verschrikkelijk. Hier liepen al dansende gehele optogten van vischwijven oranjeliedjes zingende voor de Garde Nat. heen die onder tromslag na de poort trokken. Van weerszijden stonden koetsen vol menschen meestal door nieuwsgierigheid gedreven. Molenaarskarren met zakken en ketels reden naar buiten. Het volk was uitgelaten. Overal hoorde men op de Franschen schimpen hunne misdaden opsommen.

Op het zaamgelapte kleed des minsten bedelaars praalde de oranje strik. Van alle kanten zag men oranje cocardes en linten veilen en zelfs eene smoussen ventte aan haar kruiwagen oranje bokkings uit. De menschen verdrongen alhier elkander en hoe verder men kwam zag men gedurig nieuwe benden nieuwsgierigen naar de Muiderpoort aanrukken. Sommige vrouwen op hunne kruiwagens geklommen wilden van daar nog een beter gezicht genieten. Jongens klommen van alle kanten in de boomen. Ieder wachtte met geduld de geheele schans was insgelijks met toeschouwers bedekt. Het scheen dat geheel Amsterdam deze plaats bezet had doch wanneer men verder binnen in de stad trok ontmoette men overal dezelfde levendigheid en gewoel. Een geheel nieuw volk scheen verzezen te zijn en daar waar nog voor twee weken men slechts het zuchtend gemor van slaven hoorde heerschte nu overal de juichtoon der vrijheid.

[...] De uitgetrokken vrijwilligers van Rotterdam en den Haag hebben Dordrecht ontzet. Men zegt dat Woerden ook overgegeven zou zijn en Gorcum een diergelijk lot te verwachten had. Men zegt dat Naarden geheel en al door de Franschen verlaten is en de Fransche bezetting naar Utrecht is vertrokken en dat aldaar de Generaal Molitor zich ook tot zijn vertrek gereed maakte. Er wierd heden weder van eene landing van Engelschen in Noordholland gesproken. En nu vaarwel tot morgen. Wij hebben vandaag weder genoeg gedaan en gezien. Mogt ons ieder dag nieuwe gelukkige gebeurtenissen en gelukkige vooruitzichten opleveren dan zoude hier weldra weder de stem der vreugde klinken en in Amsterdams geschiedenissen steeds die heuchelijke maand van November 1813 vermaard blijven die zulk eene omwenteling zag geboren worden en ten uitvoer brengen en dan zou het laatste nageslacht hunne vaderen zegenen die hen van het ondraaglijk juk der Fransche tyranny bevrijd hebben.

Donderdag 25 November 1813

De heer Truget, Minister van Marine, die hier tot nog toe gebleven was, is hier gisteren gearresteerd geworden. Er wierd gisteren middag sterk Oranje boven geroepen en men zag weder aanzienlijke attroupementen. Kemper is inde[r]daad op 't balcon geweest als lid der Commissie van het provisioneel bestuur. Onze dagbladen behelzen heden de aankomst van de Cosakken de proclamatie van gisteren en de verschillende oproepingen en proclamatie in den Haag Rotterdam en Haarlem.

Het is heden weder een dier zwaarmoedige dagen waarvan ik in de vorige week eene beschrijving maakte en welke natuurlijk in de geschiedenissen aller omwentelingen moeten gevonden worden. De tijding die heden de meeste onrust verspreid is die nopens het hernemen van Woerden door de Franschen bij welke gelegenheid het Hollandsch leger overrompeld is geworden en men zegt dat de Franschen eenige der kriegsgevangenen hebben doen fusilleeren. De generaal van Tullinge is gevangen genomen. Bij Dordrecht zegt men dat

de Franschen uit het dorp Papendrecht geslagen zijn doch achter de stad nog schijnen te bedreigen.

Er schijnt aan de Duivendrechtste brug eene schermutseling voorgevallen te zijn met de Franschen zijnde een gedeelte van de bezetting van Naarden dat dus nog niet moet verlaten zijn. Men spreekt van het aanrukken van Russische troepen, van het voor de wal leggen van Engelschen doch dit alles is nog zeer onzeker.

Dit alles gaf aldus aan de beurs eene onaangename gewaarwording hoewel anders alles heden een vrolijk voorkomen had. Het weder was overheerlijk de statenvlag praalde op alle hoofdgebouwen. De schepen pronkten alle met sierlijke vlaggen en wimpels. De straten waren overal bezaaid met menschen de plantagie nog zeer vol en dus als men alleen gezien had zou men geen twijfel aan den triomf onzer partij geslagen hebben. Bij Buffa waren cosakken in soorten. Bij Maaskamp hingen de pourtraiten van Willem 5 en 6 met hunne gemalinnen en eene intekening op dat van Willem de 7. Men kon aldaar de Engelsche bulletins bekomen.

Geen moed verloren. Alles kan nog wel aflopen. Men hope op morgen.

Vrijdag 26 Novr. 1813

Eenige wolken hebben zich opgeklaard anderen blijven ons nog bedreigen hoewel alles echter een veel lagchender uitzicht dan wel gisteren oplevert.

Binnenlandsche Berigten. Deze schijnen heden het onaangenaamste te zijn.

Dordrecht. Een brief van gisteren meldt dat zoo door de Rotterdamsche benden als door de kanonneerboten door hun in staat van aanval gesteld de Franschen bij hunne twe[e]de aanval op deze stad terug zijn gedreven en op Gorcum terug zijn getrokken. De Houwitsers in deze stad geworpen hebben echter weinig kwaads uitgerigt. Eenige Franschen zijn gesneuveld en ook een burger.

Woerden. De berigten wegens deze ongelukkige stad schijnen zich te bevestigen. Het is maar al te waar dat de Fransche bezetting van Utrecht de Hollanders in hunne zorgeloosheid overvallen hebben. Er moeten eenige gevangenen gefusilleerd en verder de stad deerlijk geplunderd zijn. Men verhaalde dat de Franschen echter weder uit deze plaats verdreven zijn.

Leiden en den Haag. Het gerucht dat de Franschen naa de overrompeling van Woerden op Leyden zouden getrokken zijn schijnt volstrekt niet echt. Er zijn vele gekwetsten doch de meeste der Leidsche burgers zijn weder te huis gekomen. In den Haag heerschte de grootste neerslagtigheid.

Utrecht. Niets is wonderlijker dan dat bij onze nabuurschap van deze plaats wij van dezelve zoo weinig stellige berigten hebben. Volgens sommige heeft Molitor deze stad verlaten en schijnt vervolgens weder terug gekomen te zijn. Er moeten jegens alle inwoners de strengste orders heerschen zoo dat deze hunne huizen bijna niet durven te begeven. Men spreekt ook dat Molitor zich van verscheide inwoners aldaar als gijzelaars zou verzekerd hebben.

Naarden en Haarlem. Van deze beide plaatsen hoort men volmaakt niets. Aan de Nieuwersluis schijnen nog Franschen te zijn en men zegt dat men aldaar een paal in de Vecht heeft geslagen.

Te Harderwijk wist men nog niets zekers wegens het overgeven van Zutphen.

Aanrukken van vreemde troepen. Er zijn hier gisteren nog eenige Cosakken aangekomen nevens een adjudant van den Prins... die zeide afgezonden te zijn door een bende van 4000 man de voorhoede uitmakende van een leger van 25000 man ruitery. Men deelde ons heden van hoog gezag het officieel berigt mede dat er te Amersfoort vier regimenten Russische ruitery nevens 18 kanonnen zijn binnenge trokken. Men zegt dat het gedeelte van het leger dat zich op de Veluwe bevond aldaar geene genoegzame levensmiddelen vindende ingescheept is te Harderwijk om aldus hier aan te komen. Men zegt dat hier dezen avond nog 1500 man zouden aankomen.

Te Almelo heeft men in de verleden week zeer sterke inkwartiering gehad. Het dagblad van heden berigte ons de officiële tijding dat men den 23 een Engelsche vloot aan de kust gezien had doch men hoort hiervan niets verder.

Amsterdam. Hier is alles zeer rustig.

De Cosakken. Tot nu toe gedragen zij zich zeer wel. Zij zijn nu in de Barak st. Charles. Zij schijnen jegens hen die zij geloven hun vrienden te zijn zeer goedhartig te zijn. Zij zijn grote liefhebbers van de genever en de vrouwen. Hunne wapens kostbaarheden klederen alles is buit op verschillende volkeren behaald. Sommigen van hen spreken eenigszints gebroken Duitsch. [...]

Er is hier een boekje uitgekomen getiteld "De Russische Taalmeester" waarin men voor 5 1/2 st. een schat Russische en Hollandsche woorden en gesprekken heeft. Welk eene barbaarsche taal!

Alg. Berigten. Een brief van Haarlem meldt dat St. Just eerst commandant van Haarlem na de Helder trekkende te Alkmaar eene brandschatting van f 4000 geligt heeft.

Het schijnt dat de Cosakken in de Veluwe zich gantsch niet voorbeeldig gedragen geld eischen en de huizen inlopen en vooral de wegen onveilig maken.

Gemoedsgesteldheid.

Ziet daar dan de voornaamste berigten van heden en hoe zoude bij dit alles onze gemoedsgesteldheid zijn. Wij worden geslingerd als de hulk op de baren. De elkander tegensprekende en tegenwerkende tijdingen brengen de menschen gedurig in eene andere stemming die naar de meer of mindere helling der gemoederen tot zwaarmoedigheid eenen meer of minderen diepen indruk maakt. [...]

Oranje. Het gevoelen over deze leus is nog zeer verschillend. In Den Haag is men daarmede het sterkste ingenomen en de offerkist draagt het opschrift van Vaderland en Oranje. De Russen echter maken daarvan in Groningen en Overijssel geen het minste gewag en het is in deze provincien stellig verboden om die kleur te dragen. Hier denkt men er zeer verschillend over en de gevoelens daarontrent veranderen zooals die ontrent de publieke gebeurtenissen bij den dag. Ja in het geheel leven wij bij den dag en nooit kon men misschien met meer juistheid zeggen dat ieder dag zijn eigen kwaad met zich voert.

(30)	
Een mooi Meisje kusfen	Charohschuju dehwusch-kuzillo what
Een Muis	Musch
Het mijn	Mohi
Het mijne	Majoh
Ten mijneet	Moch
Neef	Dwojurohdnoibrat
De Neus	Noss
De Nevel	Tumahn
Onder	Pod
De Onmagt	Ohbmerok
Onzen	Nahscha, Nahsche
Onzer	Nasch
Het O g	Glas
De Oogen	Glasam
De Oom	Dahda
Het Oor	Uhcha
De Ooren	Uhachi
Op	Na
Openbreken	Rwohs
Opwaards	Na Werch
Het Orgel	Orgahni
De Overwinning	Pobahda
Overal	Wesdeh
Een Oude	Staruschka
De Ouderdom	Starikh
De Pakwagen	Fuhra
Peeetemoel	Bog, Krehstnik
De Pest	Tschumah, Morowah-jz, of Jiliswa
	Plan.

Een Geweer	Rufchie musket
Een Degen	Schpaga
Het Gevest	Jefesz
De Kavallerij	Konniza Kawallechria
De Infanterij	Pechhta
De ligte Ruitery	Lohgaaja kohnniza
Een Ruitery	Reitahr
Een Musketyer	Muschketehr
Een Fuseliey	Fufelehr
Een Kanonier	Puschkehr
Een Pijper	Fleischtschik
Een Tamboer	Barabahnfschtschik

"Hulpboekje om de Russen en Cosakken goed te verstaan", Uitgegeven in 1813 bij E. Maaskamp te Amsterdam.

Zaterdag 27 November 1813.

Nieuwersluis Een brief van Rupelmonde meldt dat aldaar aan de Nieuwersluis nog eenige honderden Franschen lagen. Te Rupelmonde alleen waren er twee en veertig geinquantierd dien men gedurig eten moest bezorgen die braaf bier zoopen tusschen beiden vloekten doch echter nog geene ongeregelheden bedreven hadden.

Gorcum De Gorcummer of Workummer schipper verhaalt dat aldaar de Nationale Garden uit sommige Brabandsche steden aangekomen waren en dat men hen bevolen had op

Amsterdam te marcheeren doch dat zij zulks geweigerd hadden hunne geweeren tegen de grond gesmeten hadden en tegen de burgers gezegd hadden dat indien deze hen wilde bijstaan zij hunnen bevelhebber van kant zouden maken.

Couranten Deze behelzen een groot getal aanspraken waar echter veel bombarie onderloopt berichten wegens de Russen wegens de verschrikkelijke gebeurtenissen te Woerden wegens de aankomst van een Engelsch kapitein met berigt dat de vloot in Duins gereed ligt wegens de meldingen in het parlement van Holland gemaakt.

Russen De majoor Marklai en nog een ander Russisch officier zijn gisteren in het concert van Felix geweest zijn aldaar met toejuichingen ontvangen. Zij hebben het gebouw bezigtigd, schenen wellevende lieden te zijn en zich goed te amuseeren.

Vervolg

[...] De ochtend was vrij kalm en zelfs deed het gesloten houden der poorten een reeks van ongerijmde sprookjes ten onzen voordeele ontstaan. Deze zeide dat er een aanzienlijk corps Pruisen aan de Leydsche poort verwacht wierd een ander dat vijftien honderd Engelschen aan de vierhonderd Roe gearriveerd waren. Beide deze tijdingen waren even valsch. In het tegendeel verspreidde zich weldra het gerucht dat Utrecht in brand stond en de Franschen in volle aantogt op Amsterdam waren. Eene diergelijke tijding verspreidde zich als een lopend vuur en vele bijkomende omstandigheden bragten het hunne toe om deze angst te vergroten. 1. het oproepen der Nationale Garde welke men verzekerde dat uit moest trekken; 2. het sluiten der poorten; 3. de zekerheid die men had wegens het verblijf der Franschen aan de Nieuwersluis; 4. de onzekerheid wegens het aanrukken onzer bondgenoten; 5. het omgaan van tromslagen door alle wijken der stad om alle gediend hebbende officiers en soldaten tot verdediging van de stad opteroepen; 6. de order aan de wijkmeesters gegeven om alle de leden der wijkpatrouilles tot vrijwillige dienstneming uittenodigen en zich te informeren naar het getal van hooivorken gaffels etc. die zich in hunne respective wijken bevonden.

Alle deze berigten vermeerderden meer en meer de ongerustheid. Men zag de vijand reeds voor en om dus te spreken reeds binnen de poorten. Een compartitie bij Bosch & de Cl. liep in 't honderd daar ieder na huis toe wilde om 't geen hij van waarde bezat te bergen in 't kort deze algemeene ongerustheid vermeerderde meer en meer en hield zelfs in het begin der beurs stand. Doch toen begonden de gemoederen allengs te bedaren. Men vernam dat de Garde Nat. na enigen tijd geparadeerd te hebben (ik was zelfs tegenwoordig toen zij dachten uitterukken en toen zij vervolgens contraordre kregen) zeer gerust na hunne huizen gekeerd waren terwijl de officieren verhaalden dat er aan de voorposten volmaakt niets voorgevallen was.

Eindelijk wierd deze gerustheid versterkt door het berigt van iemand die denzelfden ogtend uit Utrecht vertrokken was en verhaalde dat alles toen aldaar volkomen in rust was. Nu begon de bedaardheid overal weder te herleven en zij die het benaauwst geweest waren begonnen over hunne vrees te lagchen. Dus liep dit alarm af en verdween gelijk die gene die ons wij nu in de verleden week zoo vaak ontrust hebben. [...]

Aanrukken van troupen Het geen gisteren en met veel reden de algemeene onrust vermeerderde is de onzekerheid waarin men zich nog wegens het aanrukken der troepen bevindt en de stijl der proclamatie die meer scheldwoorden en bombarie dan wezentlijke zaken inhouden. Verder moet het zeer ontmoedigen wanneer men de voorbarigheid der leden van het provisioneel bestuur beschouwt en hen door hunne ondertekening berigten tot den rang van officieel ziet verheffen welker valsheid men naderhand ten duidelijksten

bespeurd. Zoo heeft men voor eenige dagen officieel berigt ontvangen dat vier regimenten Russische ruitery met 18 stuks geschut te Amersfoort binnengerukt waren dat er eene aanzienlijke magt te Putten lag en dat de Engelsche vloot aan de kust gezien was daar nu integendeel blijkt dat, volgens berigten van gisteren uit Utrecht te Amersfoort nog 200 Franschen lagen, dat te Putten geen Russische magt gezien was en dat de Engelsche vloot naar de berigten uit de papieren en die van een Engelsch Luit. col. die te Rotterdam aan de beurs geweest is nog slechts gereed gemaakt word. Verscheiden couranten verhalen de tijding van een gevecht nabij Amsterdam alwaar de onzen vijf stukken geschut buit gemaakt hebben daar wij daarvan ondertusschen niets vernomen hebben.

Verdediging der stad De zwaarhoofden meenen en misschien niet zonder grond dat men met proclamatie en met hooivorken gewapende benden geen welgeoefend vijand weg kan blazen en dat indien Molitor met een paar duizend krijgsknechten en met eenige stukken kanon herwaards aanrukte men alhier zeer scheeve gezichten zou trekken doch men schijnt hier van dit gevoelen niet te zijn. Alle de poorten zijn aan wederzijde met kanonnen bezet sommigen bv. de Leidsche poort met 8.

Er is een vijfde bataillon van Gard. Nat. opgericht alleen uit vrijwilligers bestaande.

Men zegt dat Krayenhof, de tegenwoordige commandant, gezegd had dat indien hij twee dagen tijd had, hij de stad in dien staat zou brengen dat men gerust eenen vijandelijken aanval zou kunnen afwagten.

De Cosakken Deze blijven nog in of liever om St. Charles gelegerd. Het is bijna onmogelijk uit hoofde der strenge orders der Nat. Gard. om tot hun door te dringen. De Plantagie is geheel en al bedekt van de hoop der nieuwsgierigen die gedurig heen en weder kruist om onze nieuwe gasten te zien. Hun hoofdman is in het Badhuis gelogeerd is en bewoont de helft der grote kamer die in tweeën afgedeeld is. Ik zag hier eenige Cosakken op de wacht staan, de eene verschilt zeer veel van de andere in kleding houding en zelfs in wapenrusting. De Commandant heeft gisteren het berigt laten afkondigen van eene overwinning door de Russen op den Prins van Eckmuhl behaald. De Cosakken drukken door hunne gebaarden en uitdrukkingen in gebroken Fransch uit dat zij uit wraak van het gebeurde te Moskou Parijs willen verbranden.

Vriesland Alles schijnt hier rustig toegegaan te zijn. Te Leeuwarden is bij het vertrek der geemployeerden de rust zoo wel door de burgers bewaard dat aldaar geen glas gebroken is. Men heeft hier sterk verboden om oranje te dragen.

Brieven van den 27e meldden dat men Leiden in staat van verdediging stelde.

Deventer schijnt nog beschoten doch ook nog verdedigd te worden.

Te Utrecht mag na zes uren des avonds zich niemand op straat vertonen.

De ZuidHollanders en vooral de Rotterdammers, trotsch op hunne overwinning, schijnen vol moed te zijn. In deze laatste stad schijnt veel geestdrift te heerschen. De Admiraal Kikkert is aldaar aan 't hoofd der zeemagt en heeft eene proclamatie gedaan die in hevigheid die zijner Collegas niet wijkt. Men zegt dat er schepen uitgezonden zijn om Russen in te laden. [...]

Zondag 28 November 1813

Heden is het weder bij ons. Utrecht vol moed voornamentlijk wegens de volgende tijding.

Nieuwersluis Van ogtend is hier een expresse gekomen die de verlating van deze plaats berigte. Hedenavond meld een brief der tuinvrouw van Rupelmonde dat men aldaar nog grote last van deze heren gehad had dat hun bezoek ten uitersten lastig was geweest dat zij eindelijk gisteravond verhaald hadden dat er een generaal en zwaar geschut te Utrecht aangekomen waren en zij nu op Amsterdam zouden aantrekken. Doch inplaats hiervan zijn zij te twaalf uur snachts in grote haast naar Utrecht terug getrokken *cum multa confusione et trepidatione*. Groot was de vreugde der verlost en die zich nog ijselijke toneelen voorgesteld hadden.

Men spreekt van evacuatie van Utrecht doch ik durf dit nog niet geloven. Men zegt dat hier eenige schepen met Russen zouden aangekomen zijn. Men heeft ons heden p. extra Courant een brief van den Prins aan den heer van Hogendorp medegedeeld waarin hij zijne vreugde over 't gebeurde betuigt en de genomene maatregelen goedkeurt. Wij hebben hier een soort van dankreden over de gelukkige gebeurtenissen der verledene week in de kerken gehouden terwijl de leeraars stevens de stijving der schatkist des lands door onze vijanden de Franschen zoo deerlijk beroofd, ten sterksten aangedrongen hebben. [...]

Woerden De berigten welke men uit deze ongelukkige stad vermeld bevestigen alle de verhaalde gruwelen. Onze deken uit deze stad afkomstig sprak heden iemand die vrijdag avond hals over kop daaruit gevlucht was en uit vrees voor de Franschen een zeer grooten omweg hadden moeten maken. Zijne berigten en die van anderen komen hierop neder. De benden van den Haag etc. zich van Woerden meester gemaakt hebbende gedroegen zich veel te zorgeloos, aten en dronken en lieten de bruggen neer en de wallen onbezet. Bij de overrompeling echter hebben zij zich moedig gedragen en er is nog menig Franschman gesneuveld. De Franschen die deze gruwelstukken uitgevoerd hebben behoorden meest tot het straf bataillon. Molitor heeft de stad drie uren aan de plundering overgegeven. Toen de vlugteling vrijdag avond de stad verliet waren naar zijn berekening er reeds 40 menschen vermoord. De Heer Costerus had eene onaanzienlijke losprijs voor zijn leven geboden en na dat hij alles overgegeven had zelfs tot zijn beurs toe wierd hem de kling door het lijf gejaagd. De verbeelding heeft bij zulke gruwelen terug. De jonge vrouw van den Woerdenschen schipper is de buik opengescheurd en de vrugt op straat geworpen. Eene zeer oude vrouw is doorschoten. Een andere vrouw gedwongen om getuige van den dood haars egtgenoots te zijn. Twee gereformeerde leeraars zijn gedood geworden waarvan een terwijl hij voor anderen om genade smeekte. De Roomsche pastorie was tot den grond toe uitgeplunderd in 't kort deze gebeurtenis zal eene eeuwigdurende vlek op de natie en den elendigen die dezelve beval verspreiden. De heer Mirandolle advt. uit Leyden mede tot de uitgetrokkene burgers behorende is op eene wonderdadige wijze door zijnen huiswaard gered. Hij was gewond in het gevecht en wierd verborgen in een stal waar hij door eene reet zijne spitsbroeders zag vermoorden en eindelijk door den boer bij eene requisitie van paarden als zijn knecht zijnde uit de stad wierd geleid. Een ander die hier ook in Amsterdam is zag zijnen huiswaard voor zijne ogen vermoorden doch ontsnapte in deszelfs klederen. Dank zij de goddelijke voorzienigheid die ons voor zulke ijselijke gebeurtenissen heeft bewaard die toch ook ons hadden kunnen treffen.

Schimmelpenninck Men zegt dat de graaf Schimmelpenninck met den keizer een lang onderhoud gehad heeft waar bij deze in het begin in zulk eene woede was dat hij gezegd had: "Je leur enverrai vingt mille hommes pour percer leurs digues" ["Ik zal 20.000 man sturen om hun dijken te doorboren"]; doch dat door hem onder het oog te brengen: 1. dat

men een volk wel kon verdrukken doch nooit zijn origineel character uitdrijven, 2. dat de geest der twee volkeren te veel verschilden, 3. dat zijne beambten het hier wat al te grof gemaakt hadden, hem toch eenigszins tot bedaren gebracht had.

Utrecht Het nieuws van den dag is de bevestiging dat Utrecht door de Franschen verlaten is. Zij hebben aldaar bij hun vertrek geene ongeregeldeheden gepleegd maar drie gijzelaars medegenomen. Zoo men zegt om dezelve tegen den heer Truget uit te wisselen.

Aankomst van troupen Er zijn hier eenige honderden Cosakken aangekomen. Dit zijn gereguleerden die veel beter gedisciplineerd moeten zijn en veel beter uitzicht hebben.

Men verzekert dat de Engelschen geland zouden zijn en spreekt vooral van Scheveningen en Noordwijk.

Amsterdam Hier is alles rustig. Men schijnt hier Vrijdag en Zaterdag zeer verre van gerust geweest te zijn. Er worden hier nog gedurig Franschen van alle kanten opgehaald. Vele van hen werden met wapens gevonden en men zegt dat hun oogmerk was om de stad van binnen in verwarring te brengen terwijl Molitor van buiten zoude aanvallen.

[...] 2 dec.

Sints eenige dagen zijn de oneindige optekeningen welke geen einde schenen te hebben eenigzints opgehouden en de gebeurtenissen zijn ook van dien tijd af van minder belang geworden. Wij zullen nu weder een volk en de Prins onze soeverein worden.

Binnenlandsch Alles begint zich nu te schikken. Het verlaten van Utrecht heeft zich bevestigd. De bezetting van Naarden heeft in een der verlopende nachten eenen aanval op Weesp gedaan heeft daar eenige levensmiddelen geplunderd en den heer [...], eenen zeventigjarigen grijsaard, medegenomen.

Gisteren is Muiden ingenomen. Voor 't eerst hebben daar de Hollanders aan de zijde der Russen en Cosakken gestreden [...]. Het garnizoen ten getale van 400 man is gevangen genomen. Een Gard. Nat. is gesneuveld en vier van dezelve gewond.

Alles is hier dus voor onze vijanden verloren en zoo het gerucht van de inneming van Naarden zich bevestigd is weldra deze gehele landstreek van Franschen gezuiverd.

Aanrukken van troupen Deze beginnen nu van alle zijden op te trekken. Reeds zijn de Britsche benden aan onze kusten geland. Het getal der Cosakken vermeerderd. Gisteren is hier eene bende Russisch voetvolk binnen getrokken. De Cosakken zijn hier en daar ingequartierd. Zij bevallen vrij wel doch 't geen men van hen hoort is altijd: "Franzosen kapout".

Amsterdam Alles is hier in volkomen rust geweest. Men heeft alleen de edele drift van het volk eenigzins moeten beteugelen dat, zijn eigen meester willende zijn, overal de Franschen vervolgde, hen met kracht van manschap gevangen nam en sommige, onder anderen een vrouw die onder het vorig bestuur iemand verraden had, deerlijk afgerost heeft. Door een decreet heeft men eindelijk de Franschen die in deze stad slechts bevende leefden eenigszints gerust gesteld.

Pagina 22: twee aquarellen van Baake, 30 november 1813;
boven: de aankomst van de Prins van Oranje te Scheveningen,
onder: de Prins overnacht op het adres Kneuterdijk 6.

De patrouilles gaan voort met alhier alle nachten te waken doch derzelver belang bestaat nu grotendeels niet meer. Er is ook een patrouille van studenten die de geheele stad doorkruist. Alles begint van tijd tot tijd tot de oude orde van zaken terug te keeren.

De offerkisten in alle kerken geplaatst worden vrij druk bezocht. Sommige storten 1 à 2 zakken guldens in dezelve uit.

Intogt van den Prins

Een geheel nieuw toneel opent zich nu weder en met dezelve pen waarmede ik voor twee jaren de intogt des keizers beschreven heb zal ik de gedenkwaardigheden van die des Prinsen optekenen doch ook met de vreugde die elk waar vaderlander bij het verdrijven der overheerschers gevoelt.

Gisteren is 's nachts te twee uren de proclamatie van den Prins met veel plegtigheid bij fakkellicht voorgelezen dit is 's middags door den heer Canneman herhaald. Men had gedacht dat de Prins toen reeds onze stad zou bezoeken en had dienvolgens veele autoriteiten en de afgevaardigden der geestelijkheid op het paleis genood, doch deze om toch niet onverrichter zake naar huis te keeren hebben op het balcon getreden het voorlezen der proclamatie nog meer luister bijgezet.

Gisteren was op het gerucht van des Prinsen komst eene aanzienlijke gemeente op den Harlemmer en Nieuwen dijk zamengevloeide. Alles toonde volksvreugde aan. De oranje liedjes wierden wederom met nieuwe kracht langs straat en gracht gezongen. Het volk heeft te Kattenburg geroepen: "De Prins moet Koning van Holland zijn", en Kemper verklaart dat wij geen Willem de 6de of 7de maar Willem de 1e zullen hebben.

Er is een regiment van G[ardes] d[Honneurs] opgericht. Z.H. moet heden komen. [...]

De route van den Prins was bepaald. De Haarlemmer dijk, Heerenmarkt, Heerengracht tot aan 't Koningsplein de Kalverstraat en de Dam. Op deze gehele weg was alles in de grootste beweging. De inwoners hadden bevel tot versiering hunner huizen verkregen en deze bevelen wierden overal met den volvaardigsten ijver uitgevoerd. Aan alle gevels praalde de Hollandsche vlag, ginds die van Oranje en hier en daar vertoonde de leeuw van Holland zijne eertijds zoo gevreesde klauw. Overal wierden de gevels met groene takken of met guirlandes naar de meer of mindere smaak hunner bewoners versierd. Alle de kamers waren van menschen opgepropt: oranje strikken waarden alom en overal streelde de levendigste drukte. Eindelijk na half drie uur verscheen de Prins. Zijn optogt was verre van dat glansrijke te bezitten hetwelk de intogt zijner voorgangers levendigheid moest bijzetten. De trein wierd door ruiters van de Garde Soldée geopend. Hierop volgde de Muzikante der Nationale Garde en weldra deze garde die eene zeer goede vertoning maakte. De straten bruggen stoepen en vensters alles grimmelde van nieuwsgierigen.

De Prins zat op een open barouche door zes paarden bespannen. Met hem zaten de heeren Kemper, Junius Scholten en Fagel allen gelijk hij blootshoofd. Hij was zeer eenvoudig in een bruine jas gekleed. Het levendigst geroep van Hoozee en Oranje boven klonk en weergalmde van alle zijden naast zijn rijtuig. Nu volgden de garde d'honneurs in haast opgericht met

blauwe rokken en gele broeken. Eene lange reeks van koetsen met de hoge personaadjen en officieren de studenten in 't swart en tusschen dit alles verschriklijke benden van volk dat overal onder een ijsselijk geschreeuw met geheele benden medetrok. Ik kwam vervolgens op den Dam waar ook alles in beweging was en overal de ontzettendste drukte heerschte. Hier zag ik den Prins na deszelfs aankomst op het balcon verschijnen zich voor het volk buigende. Het gejuich bij dit oogenblik was onbeschrijflijk en ik schaam mij niet om na alles wat ik heden gezien en gehoord heb deze drift van 't volk nationale geestdrift te noemen. Ja zij heerschte overal en ik zal niet ontveinzen dat deze dag op mij eenen plegtigen indruk gemaakt heeft. De volksmenigte was ontzettend. Sommige reikten den Prins hunne handen toe en alles ademde vreugde.

Mélanges 3 dec.

De Bijltes zijn in eene plegtige optogt de Haarlemmer Dijk overgetrokken om den Prins intehalen en wilden zijn wagen onspannen en zelve die voorttrekken doch de Prins hen onder 't oog gebragt hebbende dat de paarden daar veel beter toe geschikt waren dan zij, hebben zij zich te vrede gesteld met zijn rijtuig onder groot gejuich te volgen.

Gister is de stad geillumineerd geweest en naar de kortheid van tijd die men tot het gereed maken daarvan gehad had was alles zeer wel. De verlichting was veel luisterrijker dan op 't laatst bij de Franschen. Zelfs in de minste straten zag men huizen die zeer goed verlicht waren. De publieke gebouwen waren niet geillumineerd. Behalven het stadhuis alwaar dezelfde stellaadjes als te voren doch men had de N. in een W. veranderd!!!

De Prins heeft gister audientie gegeven. Hij spreekt het hollandsch met eenen Engelschen tongval uit. Hij is gister avond in de schouwburg geweest. Men gaf aldaar Het turfschip van Breda eene Nederlandsche Rhapsodie. [...]

Men verhaalde gisteren dat de bondgenoten meester van Arnhem waren. Er zijn hier ook Pruissen aangekomen.

De onaangename bezoeking van eene gezwollene wang heeft mij geheel buiten den loop van alle belangrijke nieuwstijdingen en berigten gesteld zoo dat ik zeer weinig gehoord of gezien heb. [...]

De Prins Z.H. zoo als ik verhaald heb dienzelfden avond in de schouwburg gekomen zijnde is de geestverrukking aldaar ten hoogsten top geklommen geweest vooral door het voorlezen van de wapenkreet en van eene lierzang aan den Prins gerigt beide door Westerman vervaardigd en opgezegd. Westerman is bij den Prins ontboden deze heeft hem vriendelijk bedankt en hem naderhand door zijn secretaris een doos laten overhandigen met dertig dukaten.

Staatkunde Hierin schijnt alles zich nu ten gunstigsten te schikken. De Engelschen zijn over de Pyrenaeen getrokken. Gorcum en de Briel zijn verlaten. Blinde razernij alleen kan den dwingeland hulp aanbrengen. De plaatsen die zich nog verdedigen zijn de forten van de Helder en Naarden in Holland, Delfzijl in Groningen Deventer aan den IJssel. Men beklaagt deze laatste plaats zeer. De Commandant is naar men zegt iemand die door het breken van zijn woord van eer, in geval van overwinning der Russen des doods schuldig is en zich dus tot het uiterste wil verdedigen.

Arnhem is stormenderhand ingenomen doch de ongeregelheden schijnen aldaar zoo aanmerkelijk niet te zijn als men zulks verhaald had en de ongelukken zich bij de dood van de twee à drie burgers te bepalen. Het garnizoen van Naarden heeft zich bij eenige uitvallen naar Huysen als andersints door geweldadigheden en plunderingen zeer ongunstig gekenmerkt. Te Rupelmonde hebben eenige Pruisische husaren daar onder den naam van Pruisische Cosakken bekend zich vrij onvriendelijk gedragen hebben den kelder opengebroken alle ingeleide provisies mee genomen de wijnkelder uitgezopen alles als brandbaar aangezien en zelfs in de schanssen grote vuren aangelegd.

Amsterdam Alles is in rust. De wijkpatrouilles die nu in 't eind bijna alleen op dieven pasten zijn afgedankt geworden en de oude Nachtwachts hersteld. Men stelt alles in het werk om den Zondag de uitwendige heiligheid weder bij te zetten door het verbieden van uitventen en verkopen en van 't spelen der schouwburgen etc. op dien dag. [...]

De Cosakken gedragen zich vrij wel doch de officieren vrij lastig nademaal zij verschillende noodwendigheden waaronder ook dames als een dagelijks levens middel benodigd zijn. [...]

8 dec. 1813 Staatkunde

Het is niet te ontkennen dat wij Gode voor de zoo menigvuldige gunstbewijzen die hij ons door het terug schenken onzer vrijheid bewezen heeft den hartelijksten dank verschuldigd zijn doch dit kan echter niet verhoeden dat nu en dan nog eens over de oppervlakte van dit gewest zich zuchten ten hemel heffen en dat er zich niet nog wel eens oogenblikken bevinden waarin de hemel door opeengepakte wolken bezwaard wordt. Hetgeen echter het meeste onrust veroorzaakt is het gedrag der vreemde troupes die hier en daar op het platte land zeer slegt huishouden, gelijk uit sommigen van de onderstaande staaltjes nog duidelijker zal blijken. [...]

Almelo Men heeft aldaar groten last van inkwartiering gehad zoo dat de huizen der gegoede burgers geheel met dergelijke gasten opgepropt waren doch verder heeft alles zich zeer geschikt. Men had in kerken en part. Huizen magazijnen van stroo haver genever en bier aangelegd. De gegoede burgers hadden een soort van bureau van Inkwartiering opgericht en sommigen hunner waren steeds aan 't patrouilleeren. Verder waren er steeds wagens voor transporten gereed en drie burgers spraken Russisch.

Deventer Deze stad is zeer ongelukkig. Het was op de vaste verzekering van den commandant van bij het vertoonen van eenige aanzienlijke magt zich over te zullen geven dat de gegoedste burgers met hunne huisgezinnen aldaar gebleven zijn. Nu werd de stad van allen kant aangevallen. De schone Worp is omvergehakt. Men spreekt zelfs van eene zamenzwering van de burgers om den commandant van kant te helpen die ontdekt zouden geworden zijn.

Zutphen is eindelijk overgegaan. De houwitsen schijnen er nog schade aangerigt en schrik veroorzaakt te hebben. Bij eene dame van 83 jaar is een kogel door de kamer gevlogen.

Arnhem Bij de aanval van deze stad schijnt van wederzijde veel volks gesneuveld te zijn. De inwoners zijn gedurende het beleg meest in de verwulfdde kelders gevlucht die men aldaar overal heeft. Een fatsoenlijk heer is aldaar bij het weigeren van zijn horlogie over te geven door de overwinnaars dood geschoten. De Pruisische bendes schijnen zich in den omtrek van Arnhem vrij losbandig gedragen te hebben en sterke afpersingen van geld en levensmiddelen gedaan te hebben.

Gorcum Het verhalen der tijding van de overgaaf van deze plaats is niets anders geweest als het gevolg eener voorbarigheid aan het welk geen gouvernement geloof moest slaan. Nu meldt men ons weder dat men in begrip is deze stad sterk te verdedigen.

Nieuwersluis De Pruissische zwarte huzaren die men ook Cosakken noemt hebben dit oord verlaten. Reeds vroeger heb ik vermeld hoe zij zich alhier op eene geweldadige wijze van eetwaren en verschillende andere zaken meester gemaakt. Zij hebben de wijn van den kastelein uitgedronken de schoenmaker tot het lappen hunner schoenen gedwongen alles wat zij grijpen en vangen konden medegenomen zoo dat aldaar verleden maandag een volkomen gebrek bijna aan alles plaats had en men de eerste noodwendigheden derwaards heeft moeten zenden. Het zelfde heeft ook te Muiden plaats gehad. Eenige afgelegen huizen werden door stropende Cosakken wel eens geplunderd. Te Muiderberg hebben de troepen het ook slegt gemaakt. Men kan van den anderen kant zeggen dat dikwijls indien men aan de bevelhebbers klaagt deze door hunne onderhorigen af te laten rossen meestal kort regt verschaffen doch dikwijls zijn deze ver te zoeken.

Amsterdam Wij hebben alhier Maandag den 6e de heuchelijke geboortedag aan den gezegenden erfPrins gevierd. Men is begonnen met het geschut te lossen doch daar men vergeten had dezelve van kogels te ontledigen zoo zijn er sommige van dezen lieflijk door de woning van eenen armen molenaar gesnord. Men heeft naderhand klokken geluid. De plechtigheid is besloten geworden door eene verlichting der stadsgebouwen die niet zeer luisterrijk geweest is waarbij eenige particulieren sommige uit vrees andere uit liefde hunne sobere lamplichten gevoegd hebben. [...]

Karakertrekken der Engelschen W. Lange, Hollander te Londen geetablisseed, heeft den volgenden dag na de tijding van de omwenteling alhier de gelukwenschingen der dames uit zijn kerspel ontfangen en men heeft ter eer des Hollanders die aldaar woonde de klokken geluid.

Vershil Er heeft hier verleden week tusschen de officieren der Russen en Pruisen en Tannius Scholten, ambtgenoot van Kemper, een hevig verschil wegens hunne zitplaatsen in den schouwburg plaats gehad, zoo dat men zelfs aan 't uitdagen geraakt is. Alles schijnt egter in minnelijke schikking afgelopen te zijn.

De briefwissel met Parijs is gestremd hetgeen voor veelen zeer onaangenaam is.

Maandag 13 Decr. 1813

Staatkunde Laat ons nu nog eenen korten blik op het staatkundige werpen dan zien wij overal de magt van Frankrijk verguisd en dit verschrikkelijk rijk van alle kanten aangevallen het grootste gedeelte van Europa in de wapens. Men zegt dat de Russen in Dantzig de Zweden in Hamburg en de Oostenrijkers over den Rhijn zijn.

Overijssel Alles schijnt zich aldaar te schikken. De Prins van Oranje is aldaar ook erkend. Men meldt van Almelo dat aldaar thans weinig doortogt van troepen is en van Enschede dat deze plaats weinig van doortogten geleden had.

Arnhem Berigten uit deze stad melden dat het buiten de muren elendig uitziet doch dat de bommen en houwitsers zeer weinig schade binnen in de stad gedaan hebben. De heer Palland heeft op Klarenbeek duizend Pruisen in quartier gevonden die aldaar alle kamers bezet en alle mogelijke levensmiddelen verteerd hebben. [...]

Holland Volgens de berigten in de couranten gemeld Zou alles er alhier ten gunstigsten uitzien en zouden Schouwen en Duiveland, Workum Geertruidenberg Willemstad en Breda in handen der geallieerden zijn. Hellevoet is ook reeds verlaten. In Den Briel heeft men met kanon in de straten tegen elkander gevochten. Men heeft hier deserteurs uit Gorkum die verhalen dat zich aldaar slechts Brabandsche Nat. Gardes en onbedreven conscrits bevinden. Alles schijnt vol goeden moed te zijn. Het verlaten van Nijmegen schijnt egter weder een voorbarig berigt geweest te zijn.

Gard. d'Hon. Er zijn op verschillende manieren Gard. d'H. tot hunne haardsteden teruggekeerd. Donker Curtius is uit Frankrijk gedeserteerd en als lijfknecht verkleed alhier aangekomen.

Amsterdam Alles is hier weder in rust. Het schijnt egter dat de toetreding van onze regering op den 24e tot het algemeen stelstel te bewerken en de Heeren Valckenaar Falck en vooral de Cosakken schijnen daartoe veel toegebracht te hebben. Er schijnt op den bewusten Zaterdag waarvan wij toen melding gemaakt hebben een grote verwarring plaats gehad te hebben. Men zegt dat in geval van aanval op deze stad Krayenhof order zou gegeven hebben aan ieder om de stenen voor zijn deur op te neemen dezelve op zijn voorkamer te transporteeren en daarmede de aanvallende Franschen lieflijk met een steenregen te begroeten. Men zegt dat bij een aanval op Berlijn men zich daarvan met het beste gevolg bediend heeft.

Wapening Dit is eene zaak waarvoor men reeds sinds het begin der omwenteling beducht is geweest. Men heeft uit de Couranten de opofferingen van onze steden gezien waarbij die van onze goede stad niet te vergelijken zijn. Van hier ook dat zich gedurende gehele verledene week praatjes wegens de Landwehr en Landsturm in grote menigte opgedaan hebben en men vreesde zeer dat de een of andere geweldige maatregel het gevolg van de besluiteloosheid en laauwheid der Hollanders zijn zoude. Vrijdag verspreidde zich het berigt dat om de uitvallen der Naardensche bezetting te verhoeden de Nat. Garde uit zoude trekken om deze vesting te bloqueeren. Dit besluit veroorzaakte zeer veel ontevredenheid onder de Nat. Gardes en hunne officieren die zich nu na zoo veel moeite alleen aan alle de hindernissen der verdediging blootgesteld waren boven hunne medeburgers daar zij echter door eene willekeurige beslissing van den prefect hiertoe verkoren werden. Indedaad zijn voorleden zaterdag de 4e en een gedeelte der 5e Cohorte die alleen uit vrijwilligers bestaat opgetrokken. D.R. is niettegenstaande alle tegenstribbelingen en uitvlugten gisteren genoodzaakt geweest zich naar Muiden te begeven. Nu is men in het laatst der verledene week begonnen om sommen op te zamelen tot equipering van soldaten. Honderd elf Amsterdammers hebben de equipering van 1500 soldaten à f 130 aangeboden. In Doctrina en Amicitia is ook een tekenlijst geopend. Nu is men weder op eene andere wijze begonnen en alle burgers boven de 18 jaar zijn opgeroepen om zich tot vrijwillige verdediging hunner stad aan te geven. Dit veroorzaakt nu de grootste verschillenheid van gevoelens. Sommige zeggen dat deze aangeving volstrekt nodig anderen dat dezelve volstrekt overtoellig is. Sommigen zeggen dat men geld anderen dat men manschap benodigd is. Sommige verzekeren dat de Landwehr ingevoerd zal worden en anderen ontkennen dit. [...]

Wapening Niets is wonderlijker en veranderlijker dan wel de mensch. Men had in den beginne geen de minste vrucht van dien maatregel verwacht en toen dezelve bekend gemaakt is heeft eene algemeene geestdrift de Amsterdamsche burgerij aangegrepen en oud en jong, rijp en groen heeft getekend om in tijd van nood de stad hun dienst te wijden. Ik zelf heb ook dien pligt willen vervullen doch ik denk dat deze gehele maatregel wel te niet zal lopen dewijl zulk een ongeregeld corps tot waarin menschen van negenenzeventig jaren zijn

volstrekt tot geen geregelde dienst geschikt is. Men zegt dat een gedeelte met geweeren en sabels en een ander gedeelte met pieken zal gewapend worden.

Giften De collecte van Woerden heeft te Leyden 7000 en hier 20000 opgebracht. De kisten blijven hier nog overal staan. Men zegt dat de gemeene lieden naar hunne vermogens zeer veel geven. Men zendt bij iedereen een papier rond om voor geld voor de wapening in te tekenen. Gisteren is in een onzer kisten op naam van een man de aanzienlijke som van f 20000 geworpen.

[...] Belangrijk nieuws is hier niet. Een nieuw gedeelte onzer Nat. Gardes zijn weder naar de omstreken van Naarden uitgetrokken. Men zegt dat er een gevecht plaats gehad heeft doch er is daarvan niets bijzonders bekend.

Gisteren had er zich een gerugt verspreid dat de keizer in den schouwburg zou doodgeschoten zijn. Gave dit God, doch daar wij reeds zoo dikmaals door diergelijke tijdingen bedrogen zijn geweest zal het steeds zaak zijn om zich niet meer aan die vleiende harsenschimmen over te geven die zoo geheel in wind en rook verdwijnen.

Nationale Gardes te Muiderberg, deel van de belegeringsmacht van Naarden, 1813-1814.

Staatkunde.

Het was natuurlijk dat de eerste gevoelens in de eerste oogenblikken na zulck eene heuchelijke omwenteling en de afwerping van het gevloekte Fransch juk den geest van verrukking en innige vreugde moesten kenschetsen. Doch het gebeurde hier mede als met wereldsche zaken namelijk het enthousiasmus is nooit verre van de verflauwing verwijderd. [...] Het is niet te ontkennen dat in de tegenwoordige oogenblikken het zeker de fatsoenlijke lieden zijn die met den besten geest bezielde zijn, daar het gemeene volk dat zich gelijk bij alle omwenteling een luilekkerland gedroomd had zeer verwonderd is om de belastingen eer te zien vermeerderen dan verminderen en de zoo zeer gevloekte conscriptie onder de naam van Landmilities op eenen zeer gelijkenden wijze te zien herstellen. Verstandige lieden zien echter in dat deze opofferingen volstrekt noodzakelijk zijn om ons land te redden en dat aldien de Franschen ooit weder dezen grond vermeersterden dezelve aan den onvermijdelijksten vernietiging ten prooi zou gegeven worden. De meesten ten minsten alle diegene die de ogen des verstands gebruiken zien in alle de maatregelen der regering zulk een geest van wijsheid en onpartijdigheid doorstralen die ieder moet overtuigen dat dezelve wezentlijk het heil des vaderlands zoekt en daartoe alle mogelijke middelen in het werk zal stellen. Ieder durft bij het aanbreken van den dageraad van dit jaar op eenen meer gezegenden gezichteinder staren en verwacht dat de God der liefde nu onze vurige en eenparige wenschen zal verhooren.

Naarden blijft nog steeds omcینگeld en meestal door onze troepen dewijl de Cosakken grotendeels naar Wezel zijn vertrokken. Er vallen tusschen beiden uitvallen en schermutselingen voor waarbij reeds sommige onzer vrijwilligers het leven verloren hebben. Deze plaats kan zich echter nog lang verdedigen vooral zoolang er geen krachtdadiger middelen van aanval gebruikt worden. In de verleden week verspreidde zich door de gehele stad dat deze vesting gecapituleerd zou hebben doch alles liep op een mis verstand uit namelijk dat men de Fransche vlag op den toren aldaar opgeheeschen voor eene witte vlag aangezien had.

De Helder kan zich ook nog zeer lang verdedigen. De admiraal Verhuel is meester van het fort la Salle waar hij in de casematten kruipt als ook van het onderaardsche kasteel in mijn reis derwaards beschreven. Hij kan zeeker het inneemen van de Helder niet beletten doch zou in zulk een geval die gehele stad kunnen platschieten. Hij is meester om bij eenen aanval de geheele vloot te vernielen en goed geproviandeerd en heeft dus volstrekt geen reden om zich over te geven. Ook zijn de onzen niet verder als het Zand.

Noordholland Er schijnt aldaar eenen vrij goeden geest te heerschen. Eenige kanonneerboten zich voor de noordHollandsche kusten vertoond hebbende in de verleden week liep alles daar terstond te wapen en allen tot kinderen toe maakten zich ter verdediging gereed. Zefs Scheltema verhaalde dat de Sardamsche vrouwen het patriotismus begonnen te gevoelen en van vrijwillige opoffering van vercierselen gesproken hadden.

Vriesland Dit departement is misschien hetgene in hetwelke de geestdrift het hoogst geklommen is. Daar in het naburig Overijssel de laauwheid zeer sterk de overhand schijnt te hebben. Ziet hier twee staaltjes van 't eerst gezegde. De heer De Vries van Harlingen heeft om het bevel eener kanonneerboot gevraagd welke voor Gorkum zou ageeren en dit niet kunnende verkrijgen heeft hij een officiersplaats in de landmilitie genomen onder

voorwaarde dat het onder dat corps mogt zijn hetwelk het eerst tegen den vijand zou optrekken. De heer Heemstra van Leeuwaarden voormalig officier heeft nu den Prins zijne dienst aangeboden in welken rang hij slechts gelegenheid vond om hem te gebruiken dewijl er misschien voor de officiersplaatsen teveel eischers zouden zijn.

Amsterdam Wij hebben hier in de verelopene week een bezoek van den Erfrins gehad die een rechte goede jongen schijnt te zijn. Hij heeft donderdag alhier zijne intrede gedaan heeft audientie gegeven is 's avonds naar den schouwburg den volgende ochtend naar Felix en is dienzelfden dag vertrokken. Hij is mager van gestalte gul van uitzicht vriendelijk in 't aanspreken en spreekt zelfs vrij goed Hollandsch. Toen men hem in den Haag sprak van verschillende fêtes die gegeven moesten worden zeide hij: "Mijne lieve heeren! de eerste zaak is om de Franschen uit het land te jagen en wanneer dit geschied is zullen wij aan fêtes denken". Onze provisioneele regeering heeft opgehouden te bestaan en men heeft vier burgemeesters verkoren. De heren Elias, Boetzelaar, Hoquer[?] en Brouwer nevens twee en dertig raden. Het schilderij van van Bré is nog op 't stadhuis te zien. Men heeft er echter een gordijn voorgehaald. Dit stuk heeft door de verandering der omstandigheden veel van zijne waarde verloren en sommigen beklagen zich deerlijk dat zij zoo wel getroffen zijn.

Buitenlandsche berigten Er verspreidde zich een gerugt dat de Oostenrijkers over den Rhijn zouden getrokken zijn. Anderen weder beschuldigen de laauwheid van het Oostenrijks cabinet. In Oostvriesland is de landweer opgetrokken naar Delfzijl doch de koning van Pruisen heeft de keuren bevestigd welke de mennoniten tegen het betalen eener contributie van de wapening vrijstelden. In Pruisen schijnt het enthousiasmus ten hoogsten top geklommen geweest te zijn. Men haalt voorbeelden aan van Fabrikanten welke met hunne knechts kooplieden welke met hunne bedienden te veld getrokken zijn, advocaten die de pandecten[en] Professoren die de Catheder verlaten hebben. Ja onder deze laatste worden zelfs Fichte en Eichhorn genoemd. Men zegt dat alle de vrouwen hunner goudene ringen geofferd hebben en nu eenen ijzeren dragen met het opschrift voor het vaderland, en dat iedereen bijna zijn zilverwerk opgebracht heeft. Onder de nieuwst uitgekomen Engelse spotprenten is er eene de nachtmerrie genaamd waar de keizer te slapen ligt terwijl een Hollandsche boer met zijn pijpje hem op de buik zit met hart en ziel oranje Boven schreeuwende. De overgang van Denemarken tot de partij der bondgenoten is van veel belang.

Anecdoten uit de omwenteling De volgende anecdoten kunnen opnieuw bewijzen hoe in omwentelingen alles vaak van kleinigheden afhangt en zonder bijstand van boven welberedeneerde ontwerpen zoo vaak mislukken kunnen.

Dordrecht Gedurende het gevecht tusschen de Franschen en de dortsche burgers bij Papendrecht hadden de laatstgenoemde schoon zij een kanon hadden reeds al hunne ammunitie verschoten. Zij hadden eindelijk hun kanon weder met allerhande soort van schroot gevuld, en er onder anderen eenen groten ijzeren koevoet in gestopt die ver buiten het kanon uit kwam. Juist toevallig kwam er een heer eenigzints in de Artillerie bedreven en bood hun aan: het kanon te pointeren. Zij zeiden: "Mijnheer 't is ons laatste schot". Hij antwoordt zeer koel: "Vrienden des te meer zaak is het dat het wel raakt". In de daad. Het kanon word gepointeerd en afgeschoten. De Fransch het misselijk afweergeschut werktuig al draaiende over de rivier ziende aansnorren wisten volstrekt niet wat dit zonderlinge stuk dat sommigen hunner over hoop wierp beduidde en kwamen voort op de gedachte dat het misschien eene Congrevische vuurpijl ware. Hierop door hunne tegenpartij de Dortsche vlag (rood met rood) wier kleuren hen onbekend waren ziende opheissen namen zij onder het

geschreeuw van: “ Les Anglais, les Anglais!” de vlucht op het oogenblik dat de Dortenaars niets meer als de kolven hunner geweeren ter hunner verdediging over hadden.

Den Briel Men heeft aldaar wezentlijk in de stad gestreden gelijk bekend is doch minder bekend is het dat de Franschen gedurende twee uur met een kanon met schroot geladen op eene straat waar de burgers stonden gevuurd hebben doch zoo slegt gepointeerd hadden dat er gedurende dien gehelen tijd slechts twee burgers gekwetst zijn geworden.

Breda De vijand terwijl hij deze plaats belegerde liet terwijl hij den eenen kant bezette door den anderen kant twee schepen met ammunitie binnen komen. De commandant die Geertruidenberg met een corps vrijwilligers bezette verliet deze plaats op 't berigt van eenen boer, dat de Franschen in aantogt waren en trok naar Dordrecht alwaar men hem met de uiterste beschimping ontving en waar men hem in vrouwenklederen weder naar zijnen post terug wilde zenden. Hellevoet hetgeen de Brielsche burgerij ook aanvallen wilde wierd den volgenden dag na den overgaaf van den Briel zonder slag of stoot verlaten.

Gard.d'honneur Onder die gelukkige gebeurtenissen die algemeene blijdschap moeten veroorzaken kan men ook tellen het ontvluchten van vele Gardes d'Honneur uit den klaauw des dwingelands. Onder dezen behoort Kops die in de verledene week teruggekeerd is. Zij zijn met eenige anderen 's middags te vier uren uit een dorp dicht bij Spiers alwaar zij gecantonneerd waren te voet gevlugt en hebben gedurende zes uren eenen snellen marsch door bosschen en afgelegene paden onder het geleide van eenige boeren volbragt. Aan de oevers van den Rhijn ontmoette hen een detachement van 100 man dat langs de rivier trok doch schoon het maaneschijn was wierden zij niet ontdekt. Zij moesten gedeeltelijk door de rivier waden totdat zij met behulp van boeren en omgekochte douaniers op een eilandje kwamen van hetwelk zij overstaken met eene zich aldaar bevindende boot. Aan de overkant aangekomen gaven zij zich aan een piket oostenrijkers over en wierden met zeer veel onderscheiding behandeld. De overtogt van anderen is nog met veel meer gevaren verbonden geweest.

Volgens de berigten van K. was de dienst ten uitersten slaafsch. Men moest den gehelen dag aan de vernederendste en beuzelachtigste bezigheden door brengen. Bij de gelegenheid van het Napoleons feest te Metz zijnde moesten zij aldaar in de hoofdkerk zes uren agter elkander in parade staan en bij het vertonen van het venerabile het geweer presentereen. J. Harssen was ook met K. ontvlugt. De berigten van zijne redding hadden bij zijne ouders de levendigste vreugde verspreid doch hij is in een dorpje nabij Munster aan eene ziekte overleden. De overige gard. dh. zijn op den markt te Metz verzameld geworden. Men heeft de Italianen en Franschen naar huis doen keeren doch de Hollanders door gendarmen omcingeld wierden ten getal van ongeveer zestig naar de Prison militaire gebragt alwaar zij het vier en twintig uren onaangenaam hadden en op stroo moesten leggen doch de meesten zijn onder cautionnement vrij gekomen. Zij dachten echter dat zij nog verderop zouden gevoerd worden.

Veepest Een der schrikkelijckste rampen die den Landbouwer kunnen treffen: de schrikkelijcke veeziekte die in geen dertig jaren zich alhier vertoond heeft heeft begonnen eerst op de Munstersche grenzen en vervolgens in Utrecht te woeden doch men hoopt dat de genomene maatregelen derzelver voortgang zullen verhoeden. Het grootste middel om derzelver woede te stuiten is om in den omtrek van daar waar zij zig vertoont alle beesten die eenigszints besmet kunnen zijn dood te slaan. [...]

[Vertaald uit het Frans:] Landstorm Een nieuwe gebeurtenis, een nieuw onderwerp heeft zojuist de algemene aandacht getrokken. Het is de befaamde Landstorm die opgeroepen is in het hele Duitse gebied. De vragen die men de vorige week stelde bij een ontmoeting was: "Heb je een piek". Men is de afgelopen week begonnen om het merendeel van onze inwoners in de kerken bijeen te roepen en daar heeft men hen lange pieken uitgedeeld van een dozijn voet lang, en bestaande uit een lange stok aan het einde waarvan men een spits ijzer heeft vastgemaakt. Afgelopen zondag was de eerste parade van deze nieuwe militie die verdeeld is over verschillende plaatsen van de stad. Ik leef aan de Westermarkt in een bos van lansen. Dit maakte een vrij indrukwekkende of belachelijke indruk, afhankelijk van de manier waarop men dit bekijkt. De menigte van nieuwsgierigen was enorm. Wij weten niet wat hierop zal volgen. Verder behandelt het merendeel van de mensen dit instituut op een badinerende wijze, of men lacht het uit, wat het volgens mij niet verdient.

Maar men kent de aard van ons volk die ver van het militaire wezen staat, en deze aard heeft zich nog in onze revolutie verder ontwikkeld. "Wat zullen we met deze apparaten doen". Daar is het antwoord van iedere lansenier. Gecommandeerd door officieren die net zo onwetend zijn als zij zelf staan zij nog lang niet op het punt om wonderen te doen, en het enige dat zij tot nu toe hebben gepresteerd is om met veel misbaar rond te lopen, de piek aan de hand, in de kou gedurende twee uur. Daar is nog het grootste verwijt dat men doet aan de piekeniers. Sommigen vinden de hele exercitie maar kinderachtig, terwijl anderen klagen dat men het gespuis wapens geeft, en weer anderen dat men de slecht geklede mensen terugstuurt. Maar dat komt er ook van zoals met alle besluiten van de regering. Men is nooit tevreden [...]. Het is de toekomst alleen die door zijn zeil op te tillen ons de daden en het toekomstige lot van deze kozakken voet zal tonen, maar ik vrees al dat zij Parijs niet zullen gaan veroveren. [...]

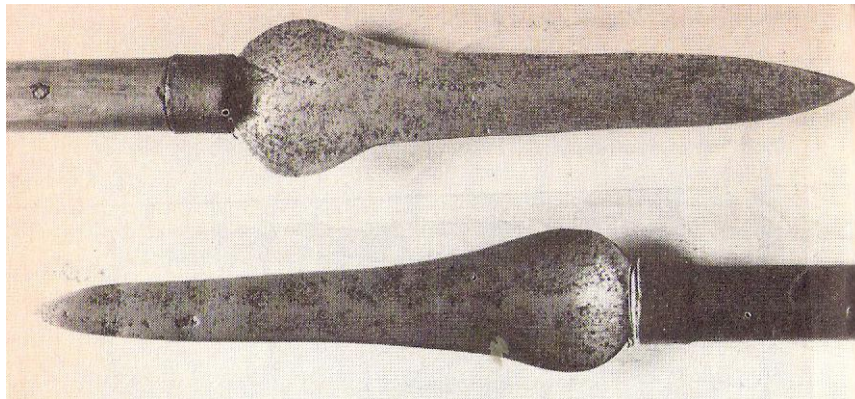

Landstormpieken; de pieken zijn gemarkeerd met soldaten- en compagniesnummers.
(Met dank aan P. van der Meij.)

Soldaat en officier van de Landstorm, 1814. Prent van Langendijk. De soldaat heeft als rangonderscheiding de voorgeschreven oranje armband met een gouden streep, wat de rang van 2^e Luitenant aangeeft. Daarbij heeft deze officier zichzelf ook nog een sjerp en een pluim aangemeten. De Landstormman heeft als wapen een piek en op zijn hoed het voorgeschreven herkenningsteken, nl. een groene twijg. (Royal Collection)

Zondag laatst hadden wij onze eerste parade op de Noordermarkt. Het was een imposant gezicht om alle burgers van onze stad zonder onderscheid van leeftijd noch van vermogen te zien, de piek in de hand, onder de vlaggen van dit onoverwinnelijke corps. Onze compagnie, bestaande uit niet meer dan dertig mannen in plaats van honderd, en die slechts geweren van elke grootte en elk kaliber droegen, maakten een martiale indruk. Men stelde ons op in drie gelederen, men presenteerde ons onze kapiteins voor het front en men deed ons verschillende bekendmakingen. Na een uur rumoerige onbeweeglijkheid zonder manoeuvres liet men ons onze rangen verlaten, en onze terugkeer was even roemrijk als toen wij onze glorieuze entree hadden gemaakt. In onze kranten heeft men van de Landst. een dusdanig romantisch beeld gegeven dat men op het punt staat om tranen te laten stromen van ontroering. Men heeft de officieren ondanks al hun streken tamelijk fraai neergezet. Aldus zullen wij weldra zien hoe de tempel van Mercurius in een werkplaats van Mars wordt veranderd. [...] Men geeft hoog op over de kunde van onze moderne Caesars, die zich bekwamen in de wapenhandelingen, en die als vrome heren het niet nalaten om overvloedige drinkgelagen ter ere van Bacchus te doen [...]. De anderen die beschaafder zijn bekronen hun militaire oefeningen met soupers. Reeds tonen onze helden van nieuw allooi aan alle posten hun dreigende pieken; en als men dit ziet kan men niets anders zeggen als dat het terecht is dat het publiek hen het predikaat van "tamme Cosakken" heeft gegeven.

Landstormpieken, Collectie Nationaal Militair Museum, Soesterberg.

Landmilitie Een groot deel van deze militie heeft ons de laatste week verlaten. Dit alles verliep zeer ordelijk, echter heeft men niet oprecht gehandeld door ten eerste de dienstplichtigen op het drillveld te laten bijeenroepen zonder hen iets te melden, en zodra zij daar waren aangekomen liet men hen meteen vertrekken. [Einde vertaling]

[...] Deze voortreffelijke inriging wordt nog met kracht doorgezet en ik zelf had het genoeg om in de vorige week voor Vaderland en Oranje als gemeen fuselier wacht te doen. Dat dit mij echter voortreffelijk bevallen is zoude ik niet durven beweerden. Wij zijn met het geweer in den arm langs Amstels straten gespanseerd. Ik heb over de drie uur lang met de ronde gemarcheerd. Onze wachtkamer was een verblijf dat zelerlijk voor menig eenen paardenstal in voortreffelijkheid moest zwichten, hoewel het met den trotschen naam van hoofdwacht bestempeld wierd. Een kaars voor vierenvijftig man ingevallen britsen, stukgeslagen ruiten, een half verwarmde kagchel, rook van slegte tabak en de nabuurschap van heirlegers der ratten maakte de voornaamste schoonheden van dit oord uit. Verder had ik het genoeg eenige keeren den schildwacht te vertoonen, het volk voor een bureau in order te houden, 's nachts geen oog te sluiten en voorts met geweer op schouder een uur in parade te staan bij 't doen der ronde; op de knie te vallen en aldus in dienst van 't vaderland gewond te worden;

en eindelijk terug te keeren met de volle overtuiging dat Horatius met waarheid zeide: "*Dulce est pro patria mori*", doch wat mij betreft ik veeleer de daden des Landstorms wil bezingen als hunne hoofdwachten bijwoonen.

Woensdag 30 Maart 1814. Feest der inhuldiging

Het was heden de dag die tot deze plegtigheid bestemd was. Ik begaf mij naar den dam doch wierd aldaar niets gewaar dan eene verschrikkelijke volte. Een corps huzaren nevens eene balustrade hadden de helft des Dams afgezet. Dit belette echter nog meer het gezicht dewijl agter dezelve een driedubbele versterking van een *murus ligneus* uit lege botervaten en oude verrotte planken zamen gesteld waar de menschen in zeven à agt gelederen agter elkander stonden. Voorts was de minste plek tot profijt gebruikt. Overal verhieven zig op lage daverende kruiwagens en bijna instortende platten schouwtoneelen op. Verder waren alle de huizen van de onderste tot de bovenste verdiepingen met menschen opgepropt, ja zelfs alle de daken met snoeren van aanschouwers omgeven. Dit alles veroorzaakte de woeligste toneelen. Hier moesten de huzaren met gevelde sabels de instuivende menigte terug houden, daar zocht men zijn heul op en in koetsen en sleden, daar zocht eene inhalige kruiwagen bentster de beklimmers van haar wandelend toneel steeds meer op elkander te pakken om de recette van dien dag steeds aan te doen groeien. Hier vertoonden zich de nieuwsgierigen in de bladerloze bomen de staketsels der illuminatien en de standaards der *réverbères*. Hier hoorde men de gemoedelijke burgervrouw de gelukkige vooruitzigten van ons vaderland verheffen terwijl elders de smalle gemeente hunne meer gegoedde medeburgers benijdde die door de toverkracht hunner dubbeltjes den top eens botertons hadden mogen beklimmen. Al dwalende en zoekende hoorde ik de kanonschoten die het vertrek des Prinsen aankondigden doch dit was alles wat ik vernam.

Trein

Alle ingewonnene berigten stemden daarin overeen dat de trein indedaad zeer luisterrijk geweest is. Kamerdiens, Lijfbedienden, Herauten, Gardes d'Honneur zetten aan denzelfden de grootste plegtigheid bij. De Prins tusschen zijne twee zonen gaande was met eenen mantel van rood fluweel met hermelijnen omhangen. De Prinsessen deden de togt van 't paleis na de nieuwe kerk in hunne koetsen

Feest in de nieuwe kerk

Men kan met regt van dit feest zeggen dat er weinige uitverkorenen waren dewijl buiten de notabelen hunnevrouwen en de deputatien der verschillende personen collegien en corporatien de intrée ten uitersten moeielijk was. In de kerk zelve leverde de schone decoratiën de verzameling van welgekleedde vrouwen de majesteit des troons de deftigheid der plegtigheid de achtbaarheid van den troon een treffend schouwspel op. Het was in deze uren dat alhier onze regering vastgesteld en de Prins souverain den eed aan zijn volk afleidde. De plaatsen verschilden veel voor de meer of min voordelige beschouwing en de dames in het dringen om de beste plaatsen ontzagen minder hun fatsoen dan hunne klederen. De redevoering van den Eerw. Haak moet lang genoeg geduurd hebben voor de aanschouwers wier grootst getal geen woord van zijne leerrede verstonden en wier harten meer op de vorstelijke staatsie dan op de uitleggingen van den redenaar gespitst waren.

De vorstelijke familie

Na dat de staatsie uit de kerk terug gekeerd was betreed de geheele vorstelijke familie (de eerwaardige douarière niet uitgezonderd) het balcon en bezagen daar met innerlijke vergenoeging en hartelijke buigingen een gedeelte hunner onderdanen en zeker niet het minst aanzienlijke van dezelve. De doorluchtige vorstinnen schijnen egter niet door den

schitterenden glans der schoonheid bestraald te zijn en de oude Debora althans maakt een droevig figuur in dit opzicht. Alle de uiterlijke daden van den Prins hebben tot nu toe zijn persoon in een gunstig daglicht gesteld. Hij toonde een geest van order door de vrij stiptelijke naauwkeurigheid om op de bepaalde uren te letten van goedwilligheid door na zijn vertrek ter aanneming der constitutie weder naar het feest terugtekeeren en verder in verscheidene daden goedhartigheid te doen blijken.

De herauten

Ik zag op den stoep der Waag op de Westermarkt plaats gevestigde dezen trein die aan het volk van Amsterdam het gebeurde moest afkondigen. De trein door een ontzettend getal van menschen omringd wierd geopend door dragonders en garde d'honneurs, weldra gevolgd van twee herauten of wapenknechten op eene misselijke wijze gecostumeerd met zeer wijde mantels, de eene blauw en de andere rood, zeer fraai met gouden bloemen opgesierd. Zij hadden een soort van platte vrouwenmutsen op het hoofd en schenen niet ongelijk aan een paar goudlakensche faisanten. De eerste die een rol papiers in den hand had begon met den volke de verheffing van onzen doorluchtigen souverain aantekondigen 't geen door een luid hoezée en hoeden gezwaai beantwoord wierd. Daarna begon hij onder de verzamelde menigte eenige (meest koperen) penningen te strooien en hierop was 't overal een trappen en dringen een smijten waaraan geen einde te zien was. De overwinnaar zag dikwijls zijnen moed bekroond ten spijt van eenige anderen doch ook dikwijls zag de dringer zich in levensgevaar gebragt en zag zich de lauwer (of liever de penning) ontrukkt op het oogenblik dat hij dezelve dacht vermeesterd te hebben. Op den Dam alwaar het eerste toneel van deze tragi-comedie gespeeld was ging het vrij heet toe. De arme wapenknecht van allen kanten omringd wist zich niet te redden en moest eindelijk van zijn ros nederstorten de gehele schat van penningen ontviel aan zijne vlijtige handen. Deze buit lokte de dringende aanschouwers met nog meerder kracht en de arme hals zou denkelijk geheel onder de voet zijn gekomen indien niet de gard. d'honn. en de overige militairen met ontbloten sabel er op ingestort waren en door hakken en slaan wierd de *civium ardor prava jubentium* eindelijk een weinig teruggehouden. Egter veroorzaakte deze schermutseling eene algemeene verwarring totdat het geliefd lied "Wilhelmus van Nassouwen" geblazen wierd waarop de order zich allengskens overal weder herstelde. Overal was hetzelfde gejoel vrouwen mannen jongens en meiden beijverden zich om 't zeerst om de vallende kopermijn optevangen. De geest was in 't algemeen vrij goed en de hoop dat nu onder de bescherming van Oranje de oude luister weder zal opbloeien deed in alle harten weder hare zegenende kracht gevoelen. [...]

P. Bel Onder die ouders van Gard. d'Hon. wier lot het overdraaglijkste was geweest moest men zeker den hr. Bel en zijne gade rekenen. Door ouderdom en ongemakken verzwakt zagen zij hunnen eenigen teergeliefden zoon uit hunne ouderlijke armen rukken door eene meer dan barbaarsche wreedheid doch ook nu genoten zij het onuitspreeklijk genoegen om dien zoon te Lyon door de Oostenrijkers gevangen genomen in eene bloeiende gezondheid. Zalig was deze dag (Dond. 7 Ap.) voor die tederlievende ouderen wier eenigste vrees daarin bestond hoe zij de overmaat der vreugde zoude kunnen doorstaan voor hemzelve die eene toekomst en een vaderland terug verkreeg en eindelijk voor zijne vrienden die hem aan de klauwen des roofgiers ontrukkt en aan zich hergeven zagen.

Naarden "Hoe gaat het met Naarden". Dit is de vraag welke men elkander sinds de laatste weken daaglijks geregeld doet en het gewone antwoord is dan: "Ik weet het niet". Nu en dan hoort men somtijds het buldren van kanonnen zonder egter te weten of zulks van vriend of vijand is. De Nationale Garde blijft steeds voor deszelfs muren gelegen het geen aan vele menschen die geene remplaçants betalen kunnen of officiers zijn een groot verloop en verlies in hunne kostwinningen als anderszints veroorzaakt. Sommigen zijn zelfs willekeurig tegen

wil en dank tot officiers benoemd. Dan spreekt men van overgaaf dan van wapenstilstand doch dit alles loopt op niets uit. Egter hoort men gedurig van doden en gekwetsten van onzen kant 't geen ook ver van aangenaam is. Zoo hebben de Franschen op den Twe[e]den Paaschdag eenen onverhoedschen uitval op Muiderburg gedaan waarbij eenigen Gard. Nat. gesneuveld en verscheidene gekwetst zijn terwijl de officieren tot zelfs Krayenhof toe gerust onder hun pijp en en fles wijn zaten te redeneeren. Het geheele beleid van 't beleg en vooral dit laatste heeft bij 't gemeen en ook bij anderen eene hevige verontwaardiging tegen Krayenhof doen ontstaan als een man zijnde zonder genoegzame bekwaamheid om de zaken doortezetten. Gelukkig geven de veranderde omstandigheden nu gegronde hoop want anders zouden misschien nog vele onzer medeburgers hier op eene rampzalige wijze hun leven kunnen verliezen. [...]

[Vertaald uit het Engels:] Militaire begrafenis

Dulce et decorum est pro patria mori

Wij kregen opdracht als leden van de Landstorm om twee man te begraven van [...] de Gard[e] Nat[ionale] die waren gestorven aan de verwondingen die zij tijdens schermutselingen rond Naarden hadden bekomen. Één van hen, Couturier, was een zeer aimabele jongeling die door zijn ouders en zijn vrienden wordt betreurd. De stoet werd aangevoerd door de aansprekers, gevolgd door de musici van de Gard. Nationaal. allen in groot tenue; een peloton van twintig landstormers die moeten schieten. Een in zwart geklede officier gaat de dode lichamen voor die door enkele in het zwart geklede landstormers zullen worden begraven. Een zwart baarkleed werd opgelegd met het opschrift “Voor Nederland en Oranje”. De ouders en de vrienden van overledenen, voornamelijk officieren van de Landstorm in hun uniformen, marcherende twee aan twee. Deze pracht en praal maakte een zeer goede indruk op de meeste toeschouwers, een immense menigte. Wat mij betreft: ik sloeg weinig acht op het aangezicht van onze stoet, aangezien ik door de officieren was belast met het op afstand houden van het volk, waar ik mijn handen vol aan had; [...]. Toen wij eindelijk na een zeer vervelende mars op het kerkhof aankwamen, gaf de kolonel een oratie waarvan wij niets hoorden. De lichamen werden begraven en er werden drie salvo's gevuurd. Één van deze was zeer goed maar de andere zeer slecht. Bij het derde salvo ging de helft van de musketten niet af, en alle schoten waren duidelijk één voor één hoorbaar. Ook dit kan worden toegeschreven aan onze edele Landstorm, die door de dwaasheid en de kinderachtigheid van enkele officieren is vervallen tot een herinnering en een aapachtige imitatie van het beroep van soldaten; en het is dan ook niet zoals het zou moeten zijn, namelijk een vereniging van burgers om hun geboorteland te beschermen; maar een zeer onaangename en slaafse dienst, onaangenaam genoeg om weer te geven wat de grote nadelen van het militaire leven zijn.

[...] Landmilitie

Parturiant montes

Daar ik gisteren werd opgeschrikt door het bericht dat ik vandaag nog een remplaçant moet voorstellen, moet ik zo snel mogelijk te werk gaan om uiteindelijk iemand te vinden die in mijn plaats voor zijn land wil vechten. Ik haastte mijzelf naar het Administratiekantoor, waar ik bemerkte dat al mijn haast en pijn voor niets waren geweest en dat ik gedwee de tijd tegemoet mag zien dat mijn land mij het plezier doet om mij te verzoeken haar een grote eer te doen, zoals zij mij heeft gedaan. [...]

De terugkeer van Garde Nationale Er was zoveel onzekerheid veroorzaakt door de diverse verslagen van de belegering van Naarden, dat toen deze stad uiteindelijk werd overgegeven, niemand het wilde zou geloven. Het scheen echter wel degelijk het geval, want wij hoorden dat Garde Nationale spoedig een triomfantelijke intocht in onze stad zou houden. Eerst was

besloten om de officieren van deze troepen een openbaar diner te geven bij de Beurs, maar dit ging niet door. Men besloot dat nu onze moedige landstorm het grootste deel van de erewacht zou moeten vormen die gardes op die glorierijke dag zouden ontvangen. Het was amper acht uur toen de zon onze illustere compagnie reeds verzameld zag. Het weer was zeer ongunstig en de regen stroomde langs onze kleding en wapens, maar wat kan regen de helden deren. Wij stonden daar enige tijd, kijkend naar de wolken en zeer ongeduldig vanwege het lange wachten. Uiteindelijk werden wij door onze voeten in een plechtige mars naar de Plantage gevoerd waar wij een groot aantal regimenten tegenkwamen die niet de weg wisten naar hun bestemming. Na wat te hebben toegekeken hoorden we uiteindelijk het blijde nieuws dat onze wapenbroeders waren gearriveerd, maar in plaats van dat we de gelegenheid hadden hen met open armen te ontvangen, was onze troost dat we hen voorgingen zonder om het even wat te zien. Toen in onze glorie wij eindelijk de Dam hadden overschreden vertelde men dat wij naar huis konden gaan, maar in plaats daarvan keerden wij terug naar de Dam, die nu geheel overspoeld was met kanonnen en pieken zonder officieren. Na veel moeite had ik uiteindelijk het plezier om de Garde Nationale in een versnelde mars over de Dam voorbij te zien lopen, met verschillende vrijwilligers en zeer slecht uitzijnde cavalerie. Hun streven om door een krappe ruimte te gaan en de nieuwsgierigheid van de Landstorm zonder officieren had wellicht een ruzie kunnen opleveren, waarin de pieken een groot aandeel zouden hebben gehad. Deze schitterende intocht was het sluitstuk van de schitterende belegering van Naarden, welke inderdaad een Homerus verdiende om de grootse wapenfeiten te bezingen die in dit gedenkwaardige tijdperk worden behaald. [Einde van de vertaling]

[...] De Franschen in Rotterdam Bij het doortrekken van het Fransche garnizoen van den Helder door deze stad moet er aldaar een aanmerkelijke opstand ontstaan zij bij het graauw toen hetzelfde zag hoe zij die zich alom door hunne gruwlen hadden gekentekend (daar men sommigen als medepligtigen aan het vonnis der gefusilleerde burgers herkende) nu gewapend hunne stad doortrokken. Sommigen wierden afgerost, een verdronken, de meeste zoo officiers als gemene van wapenen beroofd tot dat in 't eind de schutterij en dragonders te hulp schoten en hen van de woede van 't graauw beveiligden. Den volgenden dag trokken zij als misdadigen uit van allen kanten door gewapenden omgeven om hen te beveiligen tot zij in schepen ingepakt wierden. Dit was de roemrijke uittogt der Franschen van ons grondgebied.

Cosakken Er heeft zig gedurende eenige weken in Gelderland een corps cosakken die de wegen onveilig maakten en overal contributien en roof verzamelden bevonden doch na klagten aan den Keizer van Rusland heeft men vrijheid gekregen hen te vermeesteren. De Landstorm heeft hen omcingeld en gevangen gemaakt.

Omwenteling in Rotterdam Volgens ingewonnene berigten moet de omwenteling alhier ook niet vrij van terreur panique en wind geweest zijn. Eens wierd er een verschrikkelijke ontsteltenis verspreid door het bericht dat de Franschen weder op Rotterdam en Leiden terug trokken zoodat sommige personen druk aan 't inpakken waren. Eens wierd er in een schip een douanier gevonden en weldra wierd de tijding verspreid dat eenige honderden Franschen op allerlei wijzen verspreid de stad overrompeld hadden. Nu eens hoorde men kanonschoten in de fusillade van een overgelopen corps étrangers. Dan weder durfden de rustbewaarders de posten niet betrekken en verklaarden dat zij niet schieten konden. Dan weder wierd een detachement Rotterdamsche vrijwilligers bij het horen der Fransche musketschoten zonder een schot te doen op de vlugt gedreven. Men wierp de patronen die men in de zakken had uit verlegenheid weg en liep somtijds een uur ver met een afgeladen geweer. Doch Gode zij dank de tijden der onrust zijn voorbij. Willem regeert. De handel

herleeft. Moge ons vaderland onder den invloed eener vrijheidslievende regering niet weer de toneelen eener altoos verderfelijke omwenteling zien.

Uitstap. Naarden

Naarden dit was gedurende deze week de algemeene leus en de vraag die uit ieders mond vloeide was deze: "Zijt gij te Naarden geweest", welke vraag dan meestal beantwoord wierd door de woorden: "Ja, ik ben er geweest", of: "Ik ga". Ik begreep dan dat ik in diergelijke omstandigheden ook niet stil kon zitten en dus was de zaak spoedig besloten en eene Naardensche reis voorgenomen. [...] Eindelijk steeg het plan tot op het nemen van eenen wagen en 's ogtends te zeven uur stond een open wagen met frissche paarden voor onze deur. Daarin nevens nog drie reisgenoten (Scheurer[?], Bruin, Hartsen) ingeklommen zijnde en dezelve met de nodige hoeveelheid van proviant als ballast beladen hebbende, reden wij vrolijk onder eenen lagchenden hemel en door een verkoelend windje verfrischt de Muiderpoort uit.

Na de Meer en de Muiderweg die juist niet zeer verrukkelijk is en waar niet veel meer als Gras en lucht te zien valt overgereden te zijn bereikten wij Muiden en vervolgens de Hakkelaarsbrug zoo dikwijls in de verhalen der Naardensche nieuws vertellers genoemd. Hier zagen wij voor het eerst de uitwerkselen van 't geschut. Van een huis was door een kogel een geheel stuk weggenomen.

De brug was beschadigd. Nu reden wij verder. Wij zagen op vele plaatsen de boomen door de bijlen onzer burgers op andere door de kogels der Franschen geveld. Hier en daar waren in asch gelegde boerderijen die niets anders dan eenen steenhoop vertoonden wijl anderen gelukkig nog schoon digter bij de vesting gelegd de zeis der verwoesting ontkomen waren. Onder deze gezigten en dat van den berugte toren van Naarden die wij vlak voor ons zagen reden wij voort. Ondertusschen grimmelde de gehele weg van nieuwsgierigen. Eene grote toevloed van wandelen mannen en vrouwen met pakken en trommels beladen volgde op elkander. Bijna alle de wagens die in Amsterdam te vinden waren reden hier met menschen volgepropt terwijl de vaart opgevuld was met volgestopte trekschuiten waar schaars een plaats voor den schipper overbleef terwijl eene niet geringer menigte in jagten boeiers tentschuitjes ja zelfs korenligters den weg afleide.

Onder dit verward gewoel na nog bij de poort van Naarden een herberg opgemerkt te hebben die bijna geheel door de kogels vernield was, reden wij de stad in door eene poort wier aanzien niet onbevallig was. Wij kwamen spoedig in eene zeer brede straat de schoonste van geheel Naarden alwaar indedaad fraaie huizen stonden en waar wij bij eenen Van Ommeren onzen intrek namen. De herberg was echter zoo vol dat men niet bemerkte wie in of uitging. Bij het ingaan van de stad rijd men eerst door de buitenwerken die zeer uitgestrekt zijn en welke de Franschen uit hoofde van hun gering garnizoen niet konden bezetten. Daarna reed men over eene brug over eene bij uitstek brede gracht gelegen en daarna eerst komt men aan de stad en hare binnenwerken. Nu namen wij eenen gids en wandelden met hem om de uitgestrekte wallen heen. Deze hoge wallen overal met spaansche ruiters verdedigd met geschut bezet leverden den sterksten staat van verdediging op en wij begrepen reeds duidelijk bij het eerste gezigt dat onze Nationale Gardes schoon even stoutmoedig als de Titans van den ouden tijd bij storm toch van dezen nieuwen hemel zouden nedergebliskemd geweest zijn. Niet alleen konden deze werken eenen verschrikkelijken tegenstand opleveren doch zelfs zag men op sommige plaatsen tusschen de buiten en binnenwerken eene soort van eilanden die ook verdedigd waren.

Twee afbeeldingen, gemaakt door de landmeter Boltjen; links: Gezicht op Naarden, voor de belegering, rechts: Gezicht op Naarden, na de belegering. Het logement Zandbergen (rechts vooraan) was volledig verwoest; de eigenaars konden na de belegering nog enige tijd geld verdienen door op de puinhopen van het logement drank te verkopen aan de bezoekers van de vesting. Toen de bezoekers wegbleven vertrokken ze naar Utrecht, waar ze uiteindelijk zo verarmd waren dat ze de gemeente Naarden om hulp moesten vragen.

De meeste stukken die op de wallen stonden waren van groot caliber en alle van Hollandsche fabriek. Zij waren op vele na allen niet gebruikt. Wij zagen het stuk dat juist de vaart en de weg na Muiden bestreek. Aan den kant van Bussum was het meest geschoten en de batterij kanonnen vreeselijk ja zelfs stond op een vuurmond dit woord door de Franschen geschreven: "Destruction de Bussum".

Verder zag men hier overal niet alleen kanonnen van velerhand fabrieken zoo op affuiten als voorraad maar ook de veldstukken die bij de uitvallen gebruikt wierden. Kattenkoppen om met schroot te schieten, houwitsers, bomketels, etc. Wegens de Casematten moet men twee voornamen soorten onderscheiden. De eerste namelijk onder de wallen waar wij een vertrekken zagen en waar alle de mondbehoefden nevens het kruid en alles wat voor de soldaten nodig was bewaard wierd. Ja wij zagen hier zelfs een bakoven zoodat wanneer zelfs de gehele stad tot een puinhoop geschoten ware dit voor het levensonderhoud der soldaten geen nadelige gevolgen zou hebben.

Verder zag men verscheidene casematten zaamgesteld uit verschrikkelijke zware bomen digt aan elkander gesloten en tegen elkander leunende, voorts met pannen overdekt en met eenige lugt en ligt gaten. Men vond er eene naauwe doorgang tusschen twee britsen en wij begrepen dat hoewel men veel doet om het leven te bewaren het echter om in zulk een oord lang te vertoeven zeer ver van aangenaam moest zijn. Het hospitaal is niet anders dan eene ten uiterst grote casemat uit de allerzwaarste bomen zaamgesteld. Door veel dringen zagen wij eindelijk in hetzelfde een klein kamertje met eenige kribben en vernamen dat het geheel uit zulke kleine vertrekken zamengesteld was. Van de Bussumsche zijde hadden de wallen het meeste geleden en men zag daar overal in de batterijen gaten door de kogels en bommen veroorzaakt.

Bij het water aan de Utrechtsche poort, alwaar men gedurende den winter eenen aanval over 't ijs vreesde, zag men eene batterij kanonnen door eenige palissaden gemasqueerd. Wij zagen een klein kruidhuisje in 't water liggen doch gedurende het beleg was al het kruid onder de wallen overgebracht. Digt bij de Amsterdamsche poort bevindt zich het Magazijn dat er wel uitziet en nog met wapenen opgevuld was. Op het veld om hetzelfde lag de gehele voorraad van ammunitie in Naarden gevonden uitgespreid en ontzettend was indedaad het vreselijk groot getal van kanonnen van allerlei soort van kogels, houwitsers, bommen, lonten, kruidwagens, etc. Volgens sommigen belooft alleen het getal der in Naarden gevondene stukken geschut vijfhonderd.

Wij zagen in de poorten kamers waar zich gedurende het beleg de officieren ophielden. Zij waren ook in deze gewelven ontfefbaar. Maar deze ligging en het weinige licht, dewijl zeer zware bomen voor de vensters geplaatst waren, gaven aan deze vertrekken een allerzwaarmoedigst aanzien.

Wat nu de geledene verwoestingen betreft, zoo bepalen zij zig meestal tot de huizen die digt onder den Bussumschen wal gelegen zijn. In de andere gedeelten der stad ziet men wel hier en daar gebroken pannen bijna overal gebroken glazen en nu en dan kogelgaten doch aan die kant is de verwoesting vrij sterk geweest. Wij zagen aldaar een huis waarin twee houwitsers en zestien kogels gevallen waren en dit zag dus er zeer geteisterd uit. Het dak was ingeslagen de zolder uit elkander geen kamer of hij was door kogels in alle rigtingen doorboord. Hier was eene bedstede daar eene kast geheel uit elkander geslagen overal vond men gruis spaanders gaten en verwoesting. Op deze wijze was er aan dien kant veel verwoest: huizen, tuinen, heiningen, muren, alles droeg aldaar de kentekens der verwoesting.

Gedurende het beleg was het lot van de burgers vrij dragelijk geweest. Bij het bombardement verschuilden zij zich in de Casematten. Zij wierden door de Franschen tot ijs hakken en andere werken gebruikt doch zonder betaling. Men gaf hun geene levensmiddelen doch zij moesten zelve door het bouwen van aardappelen of andersints zich generen. Waren zij hiertoe niet in staat dan wierden zij de vesting uitgezet, gelijk onder anderen op den

two[e]den paaschdag aan Tweehonderdvijftig, waar onder zich ook onze gids bevond, gebeurde! De Franschen vloekten sterk op de Hollanders en zagen hen slechts als boeren en als gene geregelde troepen aan. Gedurende den winter waren zij bevroesd geweest en waren toen druk bezig met het hakken van het ijs en het bespuiten der wallen. Wanneer de Franschen van eenen uitval terugkeerden vernamen de burgers van de soldaten zelf hoe het hun vergaan was. Soms wierpen de Franschen hunne doden slechts in de vesten alwaar er ook nog sommigen gevonden zijn. Er waren vele douaniers in de vesting en deze moesten bij de uitvallen steeds vooroptrekken en de Hollandsche Garde Soldée in 't midden en dan wierd die van beide zijden opgesloten.

Wij traden vervolgens in de kerk die indedaad zeer fraai en ruim is doch hier en daar door kogels sterk gehavend is geworden. De helft van dezelve was gedurende het beleg in een hospitaal herschapen daar in de andere helft nog gepredikt wierd. Nu moest ook de toren beklommen worden maar dat was eerder gezegd dan gedaan. Men klimt langs derdhalfhonderd trappen voor het grootste gedeelte in eene pikdonkere nacht bedolven en die zeer smal en uitgesleten zijn onder een verschrikkelijk gedrang naar boven. Rijkelijk egter word deze moeite vergoed door het overheerlijke gezigt dat men geniet wanneer men tot aan den opgang van den toren gestegen is. Daar ligt dan het grootsche Naarden met alle zijne werken en buitenwerken in eene schrikverwekkende houding.

Alle der bewegingen in den omtrek konden van hier op de duidelijkste wijze ontdekt worden. Hier zag men de Zuiderzee daar Bussum daar huizen daar de batterijen der onzen, ja overal was dit toneel beziend en waar men ook zijne oogen wendde, men zag overal de gehele uitgestrektheid door een onnoemelijk getal van menschen als door een mierenzwerm gedekt. De kogels op dezen toren afgezonden hadden niet allen gemist en de spits was op vele plaatsen beschadigd. [...]

Na alle de inwendige bijzonderheden van Naarden bezigtigd te hebben trokken wij buiten de poort alwaar zich ook eene grote menigte menschen verzameld hadden. Alles was hier bar en dor. Overal waren de willige bomen omgehakt en het oord geelk veel na een zandwoestijn. Zoo genaakten wij eindelijk de plaats van de heer Echenique die het toneel van verscheiden gevechten geweest is. Het huis dat aangenaam op eene hoogte gelegen was moet zeer fraai geweest zijn. Hetzelfde was door de Franschen verschoond geworden doch dewijl dezen zich daarin bij hunne uitvallen nestelden door de onzen aan de vlammen ten prooi gegeven. Het gezigt van deze overblijfsels was alledroevigst. De heerlijke buitenplaats was ook op vele plaatsen beschadigd. Bomen waren er omgehakt en bivouac gegraven en overal vond men de groeven der kogels en de sporen der verwoesting. [...]

Eindelijk kwamen wij na eene voorspoedige reis, hoewel de groote staart van rijtuigen opgehouden, in het ouderlijk huis terug. [...]

Klachten der provincien J. d. V., kortlings uit Overijssel teruggekeerd, had aldaar de gemoederen der menschen in geene zulk eene goede geestgesteldheid dan wel hier gevonden. Integendeel waren de klachten menigvuldig en de gegrondste derzelve bestonden in die over het weder toenemend gebied en invloed van den adel. [Dat] dezelve namentlijk zich weder in alle zijne vorige voorregten en magt wilde indringen zooals bv. de volgende: 1. Het regt om de gemeentens te beletten bezittingen te verkopen en het beroepen der predikanten te regelen; 2. Het regt om wanneer een inwoner een huis verkoopt hij hetzelfde steeds eerst aan den graaf moest aanbieden; 3. Dat om van verscheide huizen en goede jaarlijks bv. honderd eieren of andere kleinigheden op een zeker uur als een slaafsch bewijs van onderwerping te ontvangen.

Het regt der jagt sprekende nu reeds de vrienden en jagers des adels, om de burgers niet alleen te beletten op des graven grond, maar ook op hunnen eigenen te jagen. Verder klagen zij ook dat de meeste ampten aan onbedrevene jongelieden, slechts om dat zij van adel zijn, gegeven worden. Men klaagt ook aldaar (doch met minder regt) over de belasting van 't gemaal, en de gemeente van Rijssen is nog onlangs geweldig gedwongen geworden om te betalen, daar men de ontvangers wegjoeg en zelfs de welgezinden het betalen belette.

De kosakken Men heeft te Almelo en elders deze wonderlijke menschen nog veel beter dan bij ons leeren kennen. Zij schenen bij alle hunne woestheid hunne godsdienst zeer naauwkeurig op te volgen en kruisten zich gedurig bijzonder onder den maaltijd. Een Almelosch vriend met eenige Cosakken in zijne kamer zijnde niet na bed durvende gaan en zich vervelende nam een boek en ging zitten lezen. Hij bemerkte echter dat zulks een der Cosakken zeer slegt beviel. Egter voort willende lezen bedacht hij het volgende en het boek aan den Cosak wijzende zeide hij Jesü Christü. Hierop naderde de Cosak, kruiste zig, nam zijne handen en die van zijnen gastheer en leide dezeve op het boek en hetzelfde aldus ingezend hebbende lag hij het op den schoorsteen met groten eerbied. Nu wilde de andere zijn boek weder nemen doch de Cosak zette zulk een verschrikkelijk gezigt dat hij zulks niet wagen durfde. Deze vrienden waren vrij woest liepen wanneer zij aankwamen met hunne paarden door 't huis heen en joegen dikwijls den heer des huizes de deur uit om fourage te halen. Toen zij eens bij een zeer brutaal waren nam hij een bijbel die voor de hand lag en zeide: "Pope" (priester) en hierop zag hij eensklaps zijne Cosakken voor hem ter aarde neergebogen. Deze kunstgreep gelukte tog niet altoos. Een ander heeft een Tartaar of Kirghieser ingequartierd gehad die te kennen gaf dat hij Mohamedan was en een kip op eene zeer plegtige wijze van 't leven beroofde en inzegende. Van alle de doorgetrokkene troepen moeten de Oostpruissche landweer de allersmerigste geweest zijn. De inquantierungen te Almelo waren verschrikkelijk sterk geweest. Een corps Engelsche troupen waarvan er bij een twintig muzikanten waren gelogeed geweest was allerbest bevallen en moet uit zeer beschaafde menschen bestaan hebben.

Leiden, Donderdag 9 Juny 1814.

'S ochtends wierd ik zoo door het klokkengelui als door een tweeregelig vaers van den professor die alreeds een collegie over den eed uitgebazuind had, uit de veeren gejaagd. 'T Was vrede in dit gewest. Weldra zagen wij de Leidsche gewapende burgerij en een deel landmilitie met krijgsmuziek naar het stadhuis vlak voor onze deur optrekken. De houding der troupen was vrij wel. Toen wierden de vensters van het raadhuis geopend, de kussens neêrgelegd en de hoogachtbare heeren burgemeesteren verkondigden de algemeene vrede 't geen door een luid hoezee en oranjeboven der zoo gewapende als ongewapende burgerij beantwoord wierd terwijl het gelui der klokken, het spelen van Wilhelmus van Nassouwen en de toevloed der menigte in deze grootsche straat een schoon tafereel uitmaakte.[...]

[juli 1814]

Alg. toestand Behalve de klagten over den handel en de donkere vooruitzichten van lieden die altijd duidelijk in de chambre obscure der wereld willen inzien is hier alles rustig. De landstorm rust van zijne heldendaden uit en de roestende pieken worden tot puthaken gebruikt. De schutterij is on onze grote stad door de onbuigzame wederstand der Amsterdammers nog niet georganiseerd. Ashley galoppeert over het Hollandsch toneel. De Fransche troep droogt uit met slechte sujetten. De Engelsche troep is na de Maan. Vreemdelingen, vertrokken van de oever der Seine en anderen van die der Duna, bezoeken onze markten. Kooplieden geven diners op hoop van consignatiën en werpen spieringen uit

om kabbeljauwen te vangen. De algemeen vrolijkheid bloeit weer op de herbergen worden des Zondags weder door volgepropte plezierwagens met juichende burgerlieden bezogt, en de zangen der potverteerende naaimeiden galmen wederom langs de velden. Mad[ame] Gallo verrukt door de zachte tonen harer harp en geeft concerten in 't hartje van den zomer. De buitens worden weder druk bezogt, en die welke gesloopt zijn met medelijden aangezien.

De letterkunde slaapt, de schimpende dichters zijn heesch, Loots en Bilderdijk hebben uitgedonderd en de rijmelaars uitgerijmd. De werken waarin Napoleon uitgelacht word vervelen zoo zeer als die waarin hij eertijds ter wolken verheven wierd. Het flikkerend goud papier aan de kronen wapperend verkondigt ons weder de blijde aankomst van de vrucht der grote visscherij. Het Engelsch word de algemeene taal der grote wereld waarvan weinige echter nog dezelve kundig zijn. De Engelsche modes vertonen zich nu en dan en treffen meer door hun bijzonderheid als schoonheid. 'T geen voorheen als Fransch aangeboden wierd word nu als Engelsch geprezen doch is daarom niet beter, sommigen maken veel wind van drukte, anderen bekennen openhartig dat voor hen die blijde zon nog niet aan den gezichtseinder verschenen is. Het Magnetismus spreekt thans alleen bij opschriften en de wonderlijke verhalen wegens de wonderen van den heer van Gheert zijn eensklaps opgehouden. De geprese soldaten keeren van tijd zoo verzij in 't leven gebleven zijn na hunne haardsteden terug. De Gard. Nation. zijn tot hunne gewone bezigheden terug gekeerd en geen gedenkteken vereeuwigt hunne dapperheid. Eindelijk weinige menschen gevoelen naar waarde en met vereischte dankbaarheid het geluk dat zij in vergelijking van 't voorleden jaar genieten [...]

1. *Het hart klopt in deze borst geplant
Klopt voor Oranje en Vaderland
En kon men tot in 't binnenst gaan
Men vond alom Oranje staan.*
2. *Zoo Democriet uit 't graf verrees
En hem 't fortuin ons Neerland wees
Hij zou zijn spotlust zelfs vergeten
En zich Oranje Klant gaan heten.*
3. *Die mij van vooren heeft gezien
Durf ik mijn agterst aan te biën
Want hoe ik mij in 't rond moog keeren
Oranje blijft steeds triomfeeren.*

[In het najaar van 1814 is Willem de Clerq op reis door Zuid-Holland, en later door Oost-Friesland en naar Bremen. Deze reizen zijn, op bovenstaande anekdote na, niet verder overgenomen in deze transcriptie.]

“Het inhalen van de Nederlandse bezetting door het korps burger muzikanten binnen Deventer, 26 april 1814”,
 prent van Theodoor Koning en Nicolaas Sonenberg.

1815

[Deel V, pagina's 37 t/m 113]

[Januari]

Handel

Deze is hier tot nog toe zeer onbeduidend. Men vloekt hoog en laag dat Antwerpen den handel van Amsterdam vernietigen zal doch men moet toch ook iets hebben om over te klagen en ik weet te wel uit oude en nieuwe geschiedenis dat een koopman eigenlijk nimmer te vreden is daar er altijd dan dit dan dat hapert. Het laatstleden najaar was zeer ongelukkig voor de Assuradeurs dewijl de hevige stormen grote schade te weeg bragten, zoo dat daarvan bijna geen voorbeeld bekend was en de Noorsche en Deensche kust geheel met wrakken bedekten. Voor den Oostzeeschen handel is nog weinig of geen vooruitzicht.

Eenige Amerikanen, reeds voor de vrede vertrokken en op hoop van door te slippen en dan van de oorlogsprijzen gebruik te maken hier aangekomen, hebben eene zeer slegte markt getroffen. Alles word hier meer en meer met koloniaal vervuld en sommige artikelen zooals koffy zijn bijna onverkoopt. Aan de korenmarkt heerscht ook nog eene grote stilstand. Tarwe is door veelvuldige aankomsten van den Rhijn geslapt en blijft flauw door het verbod van invoer in Engeland. [...]

[Maart]

[Vertaald uit het Engels:] Politiek. Napoleon Lang hadden we geen reden om over welk politiek gebeuren ook te spreken, en het was ondenkbaar dat we nog iets zouden schrijven over een man die van de aardbodem leek te zijn verdwenen. En toch, niets is minder waar. Gisteren lachten we nog om het nieuws dat Napoleon in het Departement van de Var was geland, en toch bleek na enig navragen dat het waar was. Het is moeilijk het effect te beschrijven dat dit nieuws op de gedachten van de meeste inwoners had. Het beangstigde degenen die alle overwinningen van de usurpator vernieuwd zagen, terwijl anderen zich verheugden, zeggende dat dit de manier was om hem gevangen te nemen en de wereld voor altijd van hem te verlossen.

Dezelfde stroom van nieuwsberichten die we eerder gewend waren, begon opnieuw. Op het bericht dat hij al neergeschoten was, en een volgende dat hij slechts gewond was, volgde zijn tweede Bulletin, en een derde die wordt aangewend om de legers aan te jagen meldde dat hij in Lyon was aangekomen, of zelfs al in Parijs. Maar temidden van al deze onduidelijkheden vormt deze gebeurtenis een gevaar, temidden van een losbandig volk als de Fransen, die niet kunnen oordelen of het leger voor of tegen hen vecht, een gegeven dat grote gevolgen heeft. Wat mijzelf betreft, die gelooft in een almachtige voorzienigheid wiens wetten over onze aarde regeren, ik zal in kalmte de kwestie afwachten, waar ik zeer benieuwd naar ben. De kalmte onder het volk is zeer verstoord, en de 'Moniteur' wordt wederom met bezorgdheid gelezen. De angst voor alleen al de naam van de overwinnaar van Austerlitz en Marengo is even krachtig als een leger van dertigduizend man; en hij heeft heel Europa, dat dacht dat hij volledig verslagen was, zo vaak bedrogen, dat het niemand zal verbazen als hij wederom zijn vijanden de baas zal zijn. Iedereen vreest de hulp van Joachim [Murat, koning van Napels], het karakter van de Italianen, de bedoelingen van het Franse leger, het verraad van de generaals, de dispositie van het land en zelfs de onbekwaamheid van de Bourbons. [...]

25 [maart]

Gisteren [...] werd het nieuws verspreid dat een groot gedeelte van onze jeugd al een lijst van vrijwilligers had getekend, waarin zij verklaarden dat zij bereid waren de wapens op te nemen als cavalerie, als de Prins hen hierom zou vragen. Kort daarna werd mij dit voorgelegd, en ik besloot met enkele van mijn vrienden samen hierover te praten. We waren met zeven personen, één van hen (A.F.) had zich afgemeld in verband met zijn oogaandoening, maar hij had al zijn geld aangeboden. Twee van hen (W.d.C., P.v.E.) verklaarden zich bereid, maar zeiden dat zij vonden dat we niet te voortvarend moesten zijn; eenmaal gedaan kon met nooit meer op dit besluit terugkomen. De vier anderen zeiden dat ze bereid waren indien het noodzakelijk was diezelfde avond in dienst te gaan (G.B., C.H., C.G., G.L.). [...] We besloten om de volgende dag om 7:00 uur te beginnen met onze oefeningen.

Ook al waren over het algemeen de stemmingen zeer verschillend, allen vonden het noodzakelijk en plichtsgetrouw. Maar we kwamen er achter dat onze ouders en bekenden niet zo enthousiast waren, omdat sommigen te bang waren, anderen zagen de noodzaak er niet van, etc. [...] De grondslag van deze besluiten zijn zelfverdediging en de verdediging van het land, terwijl getrouwde mannen over onze steden waken, een goed voorbeeld zijn voor onze minderen en over het algemeen voor de hele natie, en ook om wat te laten zien van de oude Hollandse kracht, en om te laten zien aan de Geallieerden dat wij vastbesloten zijn hun voorbeeld te volgen, dat we hun verdediging waard zijn en niet enkel in schaamteloze laksheid smachten. [Einde van de vertaling]

28 [maart] [...]

Alg[emene]. toes[tand]. Zoo als ik reeds meermalen aanmerkten wij zijn tegenwoordig als door eene réveille uit de rust ontwaakt en in 't midden van een revolutionair tijdstip neergesmaakt. Alle denkbeelden van vrede en geluk zijn verdwenen en wij horen nu reeds van niets anders dan van het geruisch der wapenen en het murmelen van kwade tijding. Napoleon en wapening zie daar de algemeene onderwerpen van redenering, vrees en hoop de twee drijfveeren die ons beurtelings het hart bestrijden en het eene half uur verschilt dikwijls oneindig van het andere.

De aanmerkingen van den dag vallen op de lafheid des konings van Frankrijk op het gevloekte character der Franschen, op de partij die Oostenrijk zal kiezen etc. [...]. De tijding dat Nap. te Rijssel is veroorzaakt algemeene verslagenheid; vervolgens word dezelve tegengesproken, op 't laatst tijdingen wegens opstand in de Vendée en te Parijs etc. Alles word hier in 't werk gesteld. De algemeene geest is goed, schoon dan ook hier eens een soldaat, daar een scheereslijper "Leve de Keizer" roepen moge. Tegelijk word hier de Nationale Militie en de Schutterij georganiseerd. Dit kon nooit in een tijd geschieden welke daartoe beter geschikt was. De meeste G.d'honr. hebben zich als vrijwilligers te paard aangegeven. C. word door zijne Medicus verboden uit te trekken. Wij vonden hem in de zwartste spleen en hadden al zeer veel moeite om hem te bewijzen dat hij door blijven even veel nut zoude kunnen doen dan wel door uittrekken. Het enthousiasmus onder de jonge lieden wordt hoog gedreven en is indedaad ten uitersten prijswaardig in dien men slechts niet te voorbarig is. L'Ange heeft eene schone oproeping aan Neerlands jongelingschap gedaan. Alles wacht met gerekte nieuwsgierigheid op 't geen gebeuren zal.

29 [Maart]

De bedestond Deze dag was bestemd tot het houden eener plegtige bedestond om des hemels dierbaren zegen over vorst en vaderland af te smeken. [...] Hierna, te huis komende, hoorde ik plotseling dat de keizer door de handen des Maarschalks Ney gedood zou zijn. Deze tijding kwam mij zoo onwaarschijnlijk voor dat ik mij terstond na het Postcomptoir waar men zeide dat dezelve aangekomen was. Hier wist men daarvan niets te zeggen, en het scheen dat de tijding verspreid was door eenen Courier van Antwerpen die op de vraag of aldaar wat nieuws was geantwoord had dat dit gerugt daar liep. Het bleef hier egter niet bij. Op de beurs verspreidde zich deze tijding met eene ontzettende snelheid doch iedereen lachte hiermede en geloofde het niet.

Weldra echter begon deze tijding overal verspreid te worden en ook geloof te vinden. Men hoorde 's avonds niets anders dan geïmproviseerde liedjes op deze gebeurtenis betrekkelijk. De gemeene buurten stortten hare beminnelijke bewoners uit en dezen juichten en jubelden onder elkander op eene verschrikkelijke wijze. Op de Dam was het geheele plebs verzameld hetwelk zeer ernstig bezig was om te wachten dat men hen van de puie des Paleizes af van den dood des keizers zou verwittigen. Doch het bleef hier ook bij verwachten.

Om tien uren was alles tot luidruchtige vreugde gestemd. De volksmenigte was ontzettend groot. Overal vervulde het geroep van Oranje boven de lugt. Dansen, springen en zuipen was à l'ordre du jour, de Garde d'honneurs reden te paard door deze menigte heen. [...]

Schutterij Alles word hier thans in 't werk gesteld om ons de wapenen en de gelegenheid tot verdediging des vaderlands te verschaffen. De schutterij word georganiseerd en in dit oogenblik met de grootste bereidwilligheid gevormd daar men misschien voor eenige weken hiertoe de grootste moeite zoude gehad hebben. [...]

[April]

Een gewezen Patriot en Oranjeklant ontmoetten elkander op de audientie van den vorst, waarop de eerste een ampt kreeg en de twe[e]de ongetroost thuiswaarts keerde. Elkander eenige tijd daarna ontmoetende vroeg hem de laatste of hij van gevoelens veranderd was. "Neen", antwoorde deze, "de vorst, niet ik is veranderd". [...]

B. Klijn. Krijgsliederen

Dezelve hebben veel waarde over het algemeen. Of echter de wijs van 'Freut Euch des Lebens' zeer voor een strijdzang geschikt is weet ik niet en of dit zeer delicaat is om wanneer men buiten staat is zelf zijne arm aan 't vaderland te wijden den vloek der verdoemenis over anderen uit te spreken zou ik niet durven beslissen. Dezelfde dichter deed ons de verledene week eene voorlezing in Harmonica en las toen onder anderen een verjaardicht aan zijnen broeder en een aan zijne vrouw voor. Moeten zulke stukjes door huiselijkheid ingeboezemd niet in dien huisselijken kring bepaald blijven en zijn zij wel geschikt om in een (toch eenigzins publiek) gezelschap voorgelezen te worden dit weet ik niet. Hij raad onder anderen de jongens en ik geloof ook de meisjes aan die genen die niet voor een vaderland uittrekken *sans façon* in 't gezicht te spuwen. Laten wij Hollanders zijn, maar toch in 's hemelsnaam beschaafde menschen blijven en niet uit drift voor een vaderland (door eenen koning geregeerd die de vruchten van hetzelfde plukt) in den staat van halve barbaarschheid terugkeeren. [...]

[Juni]

Schutterij [Vertaling uit het Frans :] Mijn militaire loopbaan stuwt zich nog altijd met kracht voort, hoewel ik me nog slechts in *Gradus infinus* van dit beroemde corps bevind. Als er iets belachelijks in de wereld is, dan is het zeker dat. Immers, daar zijn die kleine ambities, kleine intriges, kleine onenigheden, kleine ontevredenheden, kleine hatelijkheden. Terwijl het dwaas is om te zien hoe deze mannen van een macht gebruik maken die zij slechts gedurende een paar uren bezitten, om te zien hoe zij zich ergeren en oordelen alsof het de belangrijkste zaken in de wereld behelst; terwijl het slechts handelt om een slecht geplaatste guide, of wat voor een nog mindere kleinigheid zelfs. Nadat een generaal mij het had verzekerd [...], heb ik op zijn woord geloofd dat ik tot luitenant was bevorderd, maar tot op heden is hieraan geen gevolg gegeven. Ik ken personen wier levens hiervoor zijn bestemd. Want die hebben in het hoofd geen greintje ambitie. Voor mijzelf heb ik besloten om in deze zaken een stoïcijnse rust te bewaren, aangezien er immers genoeg echte misstanden op de aarde zijn; en het zou zeker dwaas zijn zich over allerlei hersenspinsels op te winden. Men zal me het geweer op de schouder zien doen, zal alle drukte maken die men van mij verwacht en verder zwijgen; maar zodra het moment daar is dat ik weer een vrij burger geworden ben, zal niemand mij kunnen verhinderen om op mijn gemak om alles te lachen; en om niet langer dan de twee eerste uren van de dag respect te tonen voor een sjako, een epaulet en een degen, aangezien die immers officier maken, zoals kleren de man maken. “*Pride is not made for man*”, zegt Young, en hij heeft gelijk. Men heeft eveneens gelijk als men zegt: “*pride is not made for an officer of the schutterij*”. [...] [Einde van de vertaling]

[Woensdag 28 juni]

[Vertaald uit het Engels:] Vandaag werd ik bevorderd tot luitenant van de dappere troepen die onze stad verdedigen. Het gezegde dat de kleren de man maken is zeer zeker waar. Men heeft nog maar weinig interesse in deze eenheid, aangezien alle kansen om de stad uit te marscheren zijn verkeken; en voor degenen die ambitie hebben kan het militaire leven geen echte vreugde schenken. Veel gewonde soldaten van het leger zijn al gearriveerd, die met veel opluchting en enthousiasme worden ontvangen [...]. [Einde van de vertaling]

[Dinsdag 23 augustus]

Landmilitie Niets kan wel meer treffen als het onderscheid tusschen de heerlijke velden van Gelderland en eene bedompte zaal van de Landmilitie alwaar ik dezen morgen eenige uren moest doorbrengen. Ik zag hier met genoegen dat het verderfelijk despotisch systema van de Franschen door zachtheid nog eenigermate verzoet wierd doch dat de formen nog geheel Fransch zijn, en ik geloof indedaad dat het gemakkelijker was bij de Fr[anse] Cons[criptie] om vrij te loten dan alhier. Het was mij echter aangenaam te zien, dat het systema om het wegblijven der conscrits op hunne ouders of naastbestaanden te wreken of te vergelden nu geheel den bodem ingeslagen was. [...]

[26 augustus]

Schutterij Deze blijft nog immer de inhoud van vele gesprekken zoo dat als dit eens ophoud het moeilijk zal zijn te beslissen wat dan het algemeene *topick of conversation* worden zal. Het veld bataillon, dat zoo als men nu in 't algemeen gelooft wel een stad bataillon blijven zal, heeft deze gesprekken verlevendigd, zoo als ook een groot geval waarbij zig eenige schutters [...] van den Provoost of zoogenoemde kast meester gemaakt heb[ben], en waarvoor vele menschen uit hun huis zijn opgeligt geworden. Eenige menschen schrijven alle deze

onaangenaamheden op rekening der officiers [...]. Dit weet ik niet, doch dat de officiers ook op hunne beurt getyranniseerd worden ondervind ik dagelijks.

Constitutie Eindelijk is onze constitutie, God betert zou een plat Amsterdammer zeggen, ook door de bewoners der zuidelijke provinciën aangenomen, doch daar zich aldaar de meerderheid er tegen verklaard had heeft men door het overwigt der goedkeurenden in onze provinciën er bij te voegen, verklaard dat de Constitutie aangenomen was. Of de heeren Brabanders hier mede te vrede zijn zullen en of dit het doel eener bijeenroeping van notabelen is weet ik niet. Doch Men moet de menschen tot het goede dwingen en deze waarheid zal onze Koning bij het dusdanig behandelen der zaak ook hebben willen opvolgen. [...]

W[oensdag] 28 augustus]

De ErfPrins De held van Waterloo en Quatre bras is binnen onze muren verschenen. Hij wierd met algemeene geestdrift door ieder waar Nederlander ontvangen. Hij bezocht gisteravond de schouwburg. Men gaf aldaar Jacob Simonszoon de Rijk en tevens een gelegenheidsstuk van Westerman. Deze moest weder bij deze gelegenheid een vaers uitboezemen en inderdaad, het moet hem bij deze gelegenheid al zeer moeilijk zijn om gedurig hetzelfde thema zoodanig te varieeren dat niet de grootste eentonigheid in hetzelfde blijft heerschen. Hij wordt nu inderdaad vaderlandsch dichter *ex professo*. De Prins had de arm nog in een band en scheen nu en dan nog smarten aan dezelve te lijden. [...]"